

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

КАФЕДРА ФАРМАКОЛОГІЇ ТА ПАРАЗИТОЛОГІЇ

Робочий зошит

з курсу «Лікарські рослини»

студента _____ групи _____ курсу

Харків - 2022

Затверджено методичною комісією
факультету ветеринарної медицини ДБТУ
(підкомісія з дисциплін клінічної підготовки)
(протокол № 61 від 8 вересня 2022 р.)

Розглянуто і ухвалено на засіданні
кафедри фармакології та паразитології ДБТУ
(протокол № 1 від 25 серпня 2022 р.)

Автори: Нікіфорова О.В., Пономаренко О.В., Гаркуша І.В.,
Ладогубець О.В., Дученко К.А.

Рецензенти:

Кібкало Д.В. – д.вет.н., професор кафедри внутрішніх хвороб і клінічної діагностики тварин Державного біотехнологічного університету.

Северин Р.В. - к. вет. н., доцент, завідувач кафедри епізоотології та мікробіології Державного біотехнологічного університету.

Робочий зошит з курсу «Лікарські рослини» / О.В. Нікіфорова, О.В. Пономаренко, І.В. Гаркуша, О.В. Ладогубець, К.А. Дученко. Харків, 2022. 112 с.

Викладено комплексно, з урахуванням сучасних досліджень теоретичний і методичний матеріал з вивчення лікарських рослин в ветеринарній медицині. Актуальність поставлених питань і конкретизація відповідей на них сприяє кращому засвоєнню пройденого матеріалу.

Для підготовки фахівців у вищих аграрних навчальних закладах III–IV рівнів акредитації за спеціальністю 211 – «Ветеринарна медицина».

Видання вперше

© Нікіфорова О.В., Пономаренко О.В., Гаркуша І.В.,
Ладогубець О.В., Дученко К.А., 2022

ЗМІСТ

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	Стор.
1. Лікарські рослини, що стимулюють центральну нервову систему	8
1.1. Секуринага напівкущова - <i>Securinega suffruticosa</i>	9
1.2. Мордовник звичайний - <i>Echinops ritro</i>	10
1.3. Женьшень - <i>Panax ginseng</i>	11
1.4. Елеутерокок колючий - <i>Eleuterococcus senticosus</i>	12
1.5. Лимонник китайський - <i>Schisandra chinensis</i>	13
1.6. Левзея сафлоровидна - <i>Rhaponticum cartamoides</i>	14
1.7. Родиола рожева (золотий корінь) - <i>Rhodiola rosea</i>	15
2. Лікарські рослини, що чинять седативну дію на ЦНС	16
2.1. Валериана лікарська - <i>Valeriana officinalis</i>	17
2.2. Синюха блакитна - <i>Polemonium coeruleum</i>	18
2.3. Піон, що ухиляється (мар'їн корінь) - <i>Paeonia anomala</i>	19
2.4. Материнка звичайна - <i>Origanum vulgare</i>	20
2.5. Хміль звичайний - <i>Humulus lupulus</i>	21
2.6. Пустирник п'ятилопатевий, пустирник серцевий - <i>Leonurus quinquelobatus</i>	22
2.7. Мелісса - <i>Melissa officinalis</i>	23
3. Лікарські рослини, що містять речовини, які діють в області закінчень еферентних нервів	24
3.1. Беладонна (красавка) - <i>Atropa belladonna</i>	25
3.2. Дурман звичайний (смердючий) - <i>Datura stramonium</i>	26
3.3. Дурман індіанський - <i>Datura innoxia</i>	27
3.4. Блекота чорна - <i>Huoscyanus niger</i>	28
4. Лікарські рослини, що впливають на роботу серця	29
4.1. Жовтушник сирій - <i>Erysimum diffusum</i>	30
4.2. Конвалія травнева - <i>Convallaria majalis</i>	31
4.3. Адоніс весняний - <i>Adonis vernalis</i>	32
4.4. Наперстянка крупноквіткова - <i>Digitalis grandiflora</i>	33
4.5. Обвойник грецький - <i>Periploca graeca</i>	34

5. Лікарські рослини, що застосовують при виразкових захворюваннях шлунку і кишковика	35
5.1. Сушениця топяна - <i>Gnaphalium uliginosum</i>	36
5.2. Подорожник блошний - <i>Plantago psillium</i>	37
5.3. Подорожник великий - <i>Plantago major</i>	38
6. Лікарські рослини, що мають жовчогінні властивості	39
6.1. Барбарис звичайний - <i>Berberis vulgaris</i>	40
6.2. Безсмертник піщаний - <i>Helichrysum arenarium</i>	41
6.3. Лянка звичайна - <i>Linaria vulgaris</i>	42
6.4. Чистотіл великий - <i>Chelidonium majus</i>	43
7. Лікарські рослини, що містять гіркоту	44
7.1. Кульбаба лікарська - <i>Taraxacum officinale</i>	45
7.2. Золототисячник малий - <i>Centaureum minus</i>	46
7.3. Вахта трилиста - <i>Menyanthes trifoliata</i>	47
7.4. Полин гіркий - <i>Artemisia absinthium</i>	48
7.5. Лепеха болотяна - <i>Acorus calamus</i>	49
7.6. Кмин звичайний - <i>Carum carvi</i>	50
8. Лікарські рослини, що мають блювотні, румінаторні та відхаркувальні властивості	51
8.1. Анис звичайний - <i>Anisum vulgare</i>	52
8.2. Дягель лікарський - <i>Archangelica officinalis</i>	53
8.3. Солодка гола - <i>Glycyrrhiza glabra</i> (син. <i>liquirita</i>)	54
8.4. Бузина чорна - <i>Sambucus nigra</i>	55
8.5. Фенхель звичайний - <i>Foeniculum vulgare</i>	56
8.6. Мильнянка лікарська - <i>Saponaria officinalis</i>	57
8.7. Первоцвіт весняний - <i>Primula veris</i>	58
8.8. Мати-й-мачуха звичайна - <i>Tussilago farfara</i>	59
8.9. Чебрець повзучий - <i>Thymus serpyllum</i>	60
8.10. Фіалка трибарвна - <i>Viola tricolor</i>	61
8.11. Чемериця Лобеля - <i>Veratrum Lobelianum</i>	62
8.12. Багульник болотяний - <i>Ledum palustris</i>	63
8.13. Вероніка лікарська - <i>Veronica officinalis</i>	64
8.14. Ісоп лікарський - <i>Hyssopus officinalis</i>	65
8.15. Купена лікарська - <i>Poligonatum officinale</i>	66

9. Лікарські рослини, що мають послаблюючі властивості	67
9.1. Касія вузьколистна - <i>Cassia angustifolia</i>	68
9.2. Жостір ламкий - <i>Frangula alnus</i>	69
9.3. Жостер послаблюючий - <i>Rhamnus cathartica</i>	70
9.4. Рицина звичайна - <i>Ricinus communis</i>	71
9.5. Стальник рілля - <i>Ononis arvensis</i>	72
10. Лікарські рослини, що мають закріплюючі і терпкі властивості	73
10.1. Щавель кінський - <i>Rumex confertus</i>	74
10.2. Скумпія шкіряна - <i>Cotinus coggygia</i>	75
10.3. Вільха сіра - <i>Alnus incana</i>	76
10.4. Кровохлебка лікарська - <i>Sanguisorba officinalis</i>	77
10.5. Спориш (горець пташиний) - <i>Poligonum aviculare</i>	78
10.6. Горець зміїний - <i>Poligonum bistorta</i>	79
10.7. Перстач прямостоячий - <i>Potentilla erecta</i>	80
10.8. Кермек Гмелина - <i>Limonium Gmelinii</i>	81
10.9. Герань лугова - <i>Geranium pratense</i>	82
10.10. Гравилат міський - <i>Geum urbanum</i>	83
11. Лікарські рослини, що мають кровоспинні властивості, які тонізують матку	84
11.1. Калина звичайна - <i>Viburnum opulus</i>	85
11.2. Горець перцевий (водяний перець) - <i>Poligonum hydropiper</i>	86
11.3. Пастуша сумка - <i>Capsella bursa pastoris</i>	87
11.4. Кропива дводомна - <i>Urtica dioica</i>	88
11.5. Осока парвська - <i>Carex brevicollis</i>	89
11.6. Барвінок малий - <i>Vinca minor</i>	90
12. Лікарські рослини, що мають діуретичні властивості	91
12.1. Ялівець звичайний - <i>Juniperis communis</i>	92
12.2. Марена фарбувальна - <i>Rubia tinctorum</i>	93
12.3. Волошка синя - <i>Centaurea cyanus</i>	94
12.4. Лопух (реп'ях) - <i>Arctium lappa</i>	95
12.5. Хвощ польовий - <i>Equisetum arvense</i>	96
12.6. Спаржа лікарська - <i>Asparagus officinalis</i>	97

13. Лікарські рослини, що мають протипаразитарну дію	98
13.1. Щитовник чоловічий - <i>Dryopteris filix mas</i>	99
14. Лікарські рослини, що мають протизапальні і загальнозміцнюючі властивості	100
14.1. Черга трьохроздільна - <i>Bidens tripartita</i>	101
14.2. Ромашка обдрана, аптечна, - <i>Matricaria recutita</i> , <i>M. Chamomilla</i>	102
14.3. Мучниця звичайна - <i>Arctostaphylos uva ursi</i>	103
14.4. Календула лікарська - <i>Calendula officinalis</i>	104
14.5. Деревій звичайний - <i>Achillea millefolium</i>	105
14.6. Коров'як скіпетровидний - <i>Verbascum tharsiforme</i>	106
14.7. Дивосил високий - <i>Inula helenium</i>	107
14.8. Алтей лікарський - <i>Althaea officinalis</i>	108
14.9. Шавлія лікарська - <i>Salvia officinalis</i>	109
14.10. Зозулинець плямистий (зозулині слізки) - <i>Orchis maculate</i>	110
14.11. Звіробій продирявлений - <i>Hypericum perforatum</i>	111
14.12. Зніт (Іван-чай) - <i>Chamaenerium angustifolium</i>	112

ВИМОГИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ В ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ»

При підготовці до кожного заняття студент повинен знати:

1. Окремі види лікарських рослин, як джерело лікарської рослинної сировини, з якої отримують лікарські засоби, що мають певний фармакологічний ефект;
2. Морфологічні ознаки лікарських рослин, періоди і раціональні прийоми збору, первинної обробки, умови сушіння, пакування, правила зберігання ЛРС, фармакологічні властивості та дію за вмістом діючих речовин на організм тварин різних видів.

ВИМОГИ КАФЕДРИ ФАРМАКОЛОГІЇ ТА ПАРАЗИТОЛОГІЇ ДО СТУДЕНТІВ

1. Мати і носити чистий спецодяг – білий халат і шапочку.
2. Мати при собі робочий зошит для лабораторних занять з виконаним домашнім завданням.
3. Володіти матеріалом, який задано для домашньої підготовки (див. методику вивчення курсу).
4. Пропущені заняття відпрацьовувати протягом наступного тижня після того, як студент приступив до занять – у день чергування викладачів, закріплених за даною групою.
5. Вчасно, за робочим планом здавати модулі, а при отриманні негативної оцінки перездати їх протягом наступного тижня.

ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ НА ЗАНЯТТЯХ В КАФЕДРИ ФАРМАКОЛОГІЇ ТА ПАРАЗИТОЛОГІЇ

1. Дотримуватись лікарської етики та культури поведінки і праці на робочому місці.
2. З'являтись на заняття в чистому технічному одязі (халат, шапочка).
3. Обов'язково мити руки після заняття, незалежно від того чи був контакт з лікарськими рослинами, досліджуваним матеріалом лікарської рослинної сировини чи ні.
4. Обережно поводитись з сильнодіючими та отруйними рослинами та лікарської рослинною сировиною.
5. Дотримуватись правил пожежної безпеки.
6. Дотримуватись правил електробезпеки, обережно поводитись з електроприладами.
7. Перед проведенням заняття заслухати на робочому місці інструктаж з техніки безпеки.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк Д.М. Рослинні засоби у ветеринарній медицині. – К.: Урожай, 1996.-198 с.
2. Локес П.І., Панасенко І.Г Лікарські рослини. Підручник.- Полтава: «Довкілля-К», 2010.-264 с.
3. В.М. Ковальов, О.І. Павлій, Т.І. Ісакова Фармакогнозія з основами біохімії рослин. Підручник.-Х.: «Прапор», 2000, с. 704.

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що стимулюють ЦНС.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, які стимулюють ЦНС.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

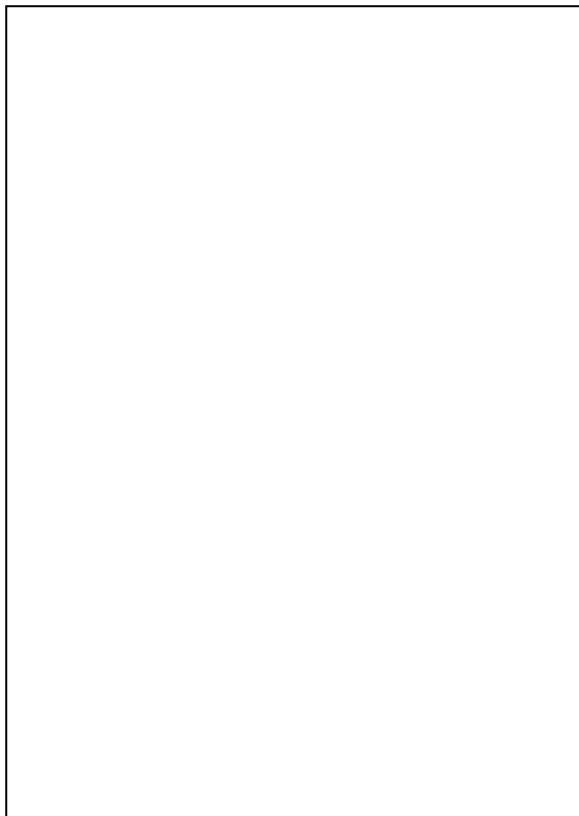
Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що стимулюють ЦНС**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що стимулюють ЦНС, їх синоніми і ЛРС:

1. Секуринега напівкущова - *Securinega suffruticosa*.
2. Мордовник звичайний - *Echinops ritro*
3. Женьшень - *Panax ginseng*
4. Елеутерокок колючий - *Eleuterococcus senticosus*
5. Лимонник китайський - *Schisandra chinensis*
6. Левзея сафлоровидна - *Rhaponticum cartamoides*
7. Родиола рожева (золотий корінь) - *Rhodiola rosea*.

1.1. Секуринега напівкущова - *Securinega suffruticosa*.

Поширення.

У дикому вигляді - Далекий Схід, Східний Сибір.

Введена в культуру в Україні. Рoste в тріщинах скель, на сухих кам'янистих схилах, по лісових узліссях, серед заростей кущів частіше за поодинокий, рідше невеликими групами.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина молочайні. Розкидисті кущі заввишки до 1,5-3 м, з дуже твердою деревиною. Гілки тонкі, листя чергове, цілісне, голе, короткочерешкове, злегка шкірясте, еліптичне. Квітки зеленувато-жовті, дводомні, розташовані клубочками уздовж гілок. Плід - сплюснута трьохгнездова коробочка. Цвіте в червні - липні, плоди дозрівають у вересні - жовтні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Листя, нездеревілі зелені гілочки. З червня до вересня (2-3 рази за літо) збирають молоді олистивні верхівки стебел з бутонами, квітками і плодами. Сушать під навісом або в сушарках при температурі до 60 С. Зберігають в сухому, добре провітрюваному приміщенні, з обережністю, як сильнодіюче.

Біологічно активні речовини.

Усі органи містять алкалоїди (в основному секуринин) - в листі 0,38-0,80 %, у верхівках стебел - 0,19 %. В стеблах містяться крохмаль, дубильні речовини, ряд амінокислот.

Фармакологічні властивості.

Секуринин в малих дозах збуджує ЦНС, особливо спинний мозок, а у великих викликає судоми, що носять рефлексорний характер. Під впливом алкалоїду покращується провідність збудження по нервових волокнах, підвищується тонус скелетної мускулатури, посилюється дихання, дещо піднімається артеріальний тиск, збільшується сила скорочення міокарду.

Застосування у ветеринарній медицині

Застосовується секуринин нітрат як загальнотонізуючий засіб, при рухових розладах внаслідок пониження збудливості нервово-рефлексорного апарату, при парезах і функціональних паралічах після інфекційних захворювань, загальної слабкості, при недостатній діяльності серцево-судинної системи.

1.2. Мордовник звичайний - *Echinops ritro*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Відноситься до родини складноцвіткові. Багаторічна трав'яниста рослина висотою до 50 см. Стебла поодинокі, у верхній частині ветвисті. Листя, за винятком нижніх, сидячі, перисторозсічені. Квітки сині. Цвіте в липні — серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Ехінопсин по фізіологічній дії схожий із стрихніном і бруцином, відносно малотоксичний і має велику широту терапевтичної дії. У малих дозах він чинить збудливу дію, у великих — викликає судому з подальшим пригніченням тварин, тонізує скелетну мускулатуру і позитивно впливає на репаративні процеси в периферичній нервовій системі.

Застосування у ветеринарній медицині.

Ефективним ехінопсин опинився при атрофії зорового нерва, пов'язаній із запальними процесами, а також при інших чутливих і рухових розладах, обумовлених ураженням нервової системи різної етіології. Застосовують при різних станах, що супроводжуються гіпотонією, при м'язовій атрофії, периферичних паралічах і парезах.

Препарати

Розчин ехінопсину нітрату 0,4% в ампулах по 1 мл для ін'єкцій.

Розчин ехінопсину нітрату 1% у флаконах по 20 мл для застосування всередину

Собаці

Rp.: Sol. Echinopsini nitratis 0,4% - 1,0

D.t.d.N. 12 in amp.

S. Вводити по 1 мл під шкіру 1-2 рази в добу.

Собаці

Rp.: Sol. Echinopsini nitratis 1% - 20,0

D. S. По 10 -20 крапель на прийом за 15-20 хвилин до годування 2 рази на день

1.3. Женьшень - *Panax ginseng*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Відноситься до родини аралієвих. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки близько 70 см. Головний корінь стержневий, м'ясистий, циліндричної форми, зовні жовтуватий, а усередині білий, із спе-цифічним запахом. Від нього відходять три — п'ять основних відростків. За формою корінь іноді нагадує фігуру людини. Кореневище (шийка кореня) неправильної форми, із слідами місць прикріплення відпалених стебел у вигляді майданчиків. За цими ознаками визначають вік рослини. Стебло пряме, тонке, частіше поодинокий. Листя черешкове, пальчатоскладні, завдовжки до 40 см. З середини мутовки виходить квіткова стрілка, що несе суцвіття — просту парасольку. Квітки дрібні, зеленувато-білі, двостатеві. Плід — ягода, при дозріванні яскраво-червоного кольору, двогніздна. Цвіте в червні — липні, плоди дозрівають в серпні — вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Впливає на ендокринну систему, ЦНС, роботу серця і так далі. Препарати відносять до групи адаптогенів, тобто речовин, які діють неспецифічно, підвищують загальну опірність організму незалежно від характеру шкідливої дії.

Застосування у ветеринарній медицині.

Тонізуючий і стимулюючий засіб при функціональних порушеннях серцево-судинної системи, при фізичному стомленні, виснаженні на ґрунті тривалих і виснажливих хвороб, функціональних захворюваннях нервової системи, недокрив'ї, запальних захворюваннях печінки, анацидних гастритах і в інших випадках. Препарати позитивно впливають на картину крові, збільшують газообмін, стимулюють тканинне дихання (переважно мозку), посилюють сердечну діяльність і уповільнюють ритм, прискорюють процеси загоєння виразок. У практиці застосовують настоянку, рідкий екстракт і порошок кореня женьшеню. Призначають тільки цінним і дрібним тваринам.

Настоянка женьшеню (Tinctura Ginsengi). Готують з коренів рослини на 70% -вому спирті в співвідношенні 1:10. Прозора рідина жовтуватого кольору. Випускають в склянках по 50 мл. Дози, настоянки женьшеню для дрібних тварин-10-20 крапель на прийом 2-3 рази на день.

Шимпанзе

Rp.: T - rae Ginsengi 30,0

D. S. По 20 крапель 3 рази на день за 30 хвилин до годування.

Лосю

Rp.: Extr. rad. Ginsengi 20,0

D. S. По 5-15 крапель 2 рази на день за 30 хвилин до годування уранці і вдень

1.4. Елеутерокок колючий - *Eleuterococcus senticosus*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина аралієвих. Багаторічні кущі заввишки до 2 м (іноді 4-5 м). Стебла прямостоячі, втечі стебел густо усаджені довгими тонкими шпильками. Кора молодих стебел зеленувато-бура, гладка, старих — має попелястий колір і неглибокі тріщини. Листя довгочерешкове, овальне, пяти-пальчаторозділені. Квітки дрібні, роздільностатеві (жіночі — жовтуваті, чоловічі — фіолетові), на довгих квітконіжках, зібрані в кулясті парасольки. Плоди — кулясті, чорні ягоди з п'ятьма кісточками. Цвіте в липні — серпні, плоди дозрівають у вересні — жовтні

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Екстракт елеутерокока значно збільшує працездатність, покращує функціональні показники серцево-судинної системи, збільшує кількість еритроцитів і гемоглобіну в крові, покращує мінеральний, вуглеводний і білковий обміни.

Препарати елеутерокока підвищують життєдіяльність, адаптацію до нових умов утримання, збереження молодняка птиці, запобігають несприятливий вплив чинників зовнішнього середовища. У основі механізму адаптогенної дії елеутерокока лежить його здатність послабляти прояви стресу.

Застосування у ветеринарній медицині.

Для підвищення опірності організму до несприятливих чинників зовнішнього середовища. Має стимулюючу і тонізуючу дію, впливає на ріст і розвиток організму, підвищує продуктивність, має гонадотропну дію. Застосовують при ветеринарних обробках і переміщеннях тварин для запобігання транспортного і технологічного стресу. Препарати елеутерокока худобі і птиці треба давати впродовж 14— 20 дб

Теляті

Rp.: Extr. Eleuterococci fluidi

50,0

D. S. По 1 чайній ложці за 30 хвилин до уранішнього годування.

1.5. Лимонник китайський - *Schisandra chinensis*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Відноситься до родини магнолієвих. Багаторічна дерев'яниста ліана з потужними, що гілкуються стеблами завдовжки до 10 — 15 м. Кора зморшкувата, темно-коричнева. Листя еліптичне або оберненояйцевидне, загострені до верхівки, мають невелику кількість дрібних зубців по краях і клиновидну основу. Квітки білі або рожеві, зібрані по дві — п'ять штук на тонких рожево-червоних квітконосах, що никнули. Плоди — червоні ягоди, зібрані в щільну кисть. Цвіте в травні — червні, плоди дозрівають у вересні — жовтні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Чинить стимулюючу, тонізуючу дію, підвищують умовнорефлекторну діяльність, посилюють процеси збудження в корі БП. Настій і настоянка збільшують амплітуду серцевих скорочень, роблять частішим дихання, посилюють скорочення матки, підвищують тонус і працездатність скелетної мускулатури. Настоянка має жовчогінну дію, підвищує опірність організму до несприятливих дій зовнішнього середовища

Застосування у ветеринарній медицині.

Як тонізуюче, для регуляції діяльності серцево-судинної системи при її послабленні, для посилення дихання, при загальній слабкості. Застосовують настій, настоянку, порошок плодів, таблетовані форми. Настоянку готують із зрілих плодів (1:5) - прозора рідина вишнево-червоного кольору, гірко-кислого смаку.

Собаці

Rp.: T - rae Schizandrae

50,0

D. S. По 20-30 крапель 2 рази в день до годування.

#

Коню

Rp.: Inf. Schizandrae ex 10,0 - 200,0

D. S. По 1 столовій ложці 2 рази в день.

1.6. Левзея сафлоровидна - *Rhaponticum cartamoides*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Відноситься до родини складноцвітих
Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 50 — 150 см Кореневище потужне, що галузиться, горизонтальне, з численними довгими жорсткими коренями коричневого або бурого кольору і специфічним запахом. Стебла негіллясті, дрібноборозчасті, павутиново-опушені. Листя чергове, глибокоперисторассічені, довгасто-яйцевидної форми; нижні — черешкові, завдовжки до 40 і шириною до 20 см, верхні — сидячі. Квітки трубчасті, двостатеві, фіолетово-лілові. Цвіте, починаючи з другого року життя, в червні — серпні; насіння дозріває в серпні — вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Препарати левзеї малотоксичні, чинять збудливу дію на центральну нервову систему, є антагоністами снодійних засобів; посилюють скорочення поперечно-смугастих м'язів, підвищують витривалість. Знімають стомлення, під їх дією відмічають поліпшення сну, апетиту, посилення діурезу, підвищення працездатності.

Застосування у ветеринарній медицині.

У ветеринарній практиці препарати левзеї (спиртова настоянка і рідкий екстракт) застосовують в якості стимулюючого засобу при функціональних розладах нервової системи, пригнібленні центральної нервової системи, при м'язовому стомленні.

Екстракт левзерідкий (*Extractum Leuzeae fluidum*), настоянка левзеї. Готують з кореневища рослини на 70% - вому етиловому спирті в співвідношенні 1:1. Червоно-бурого кольору рідина гіркуватого смаку. Випускають у флаконах по 40 мл. Дози всередину: собакам — 10— 15 крапель, кішкам — 3-5, лисицям — 5-10 крапель 2-3 рази на день.

Собаці

Rp.: T - rae Leuzeae 40,0

D.S. По 15 крапель 2 рази в день до годування.

1.7. Родиола рожева (золотий корінь) - *Rhodiola rosea*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина товстолистіх. Багаторічна рослина з товстим коротким прямим коренем, що іноді досягає розміру 10-15 см і маси 900 г, від якого відходять декілька тонких коренів. Зовні кореневище і корені бурі із слабким перламутровим блиском, на зламі білі, а при сушці поверхні зламу стає рожевою. Стебел декілька, іноді вони прямостоячі, негіллясті, заввишки до 30-60 см і 4-6 мм в діаметрі. Листя сидяче, зелене, довгасто-яйцевидні або еліптичні, м'ясисті, цільно-краєві. Квітки жовті, зібрані на верхівці стебел в густі щитковидні суцвіття. Цвіте в червні — липні, насіння дозріває в липні — серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Препарати родиоли рожевою стимулюють працездатність. При цьому істотно збільшується об'єм динамічної і статичної роботи, особливо при важкому фізичному навантаженні, відбувається нормалізація обмінних процесів, економніше витрачання енергетичних ресурсів, їх швидке відновлення, покращується енергетичний обмін в м'язах.

Подібно до інших представників групи женьшеню препарати родиоли мають адаптогенні властивості. Вони підвищують стійкість організму до дії несприятливих чинників зовнішнього середовища, зменшують тривалість сну, викликаного хлоралгідратом, ефіром, гексаном і іншими наркотиками.

Галенові форми рослини дещо підвищують стійкість лабораторних тварин до токсичної дії стрихніну, хлорофосу і нітриту натрію, гальмують розвиток лейкоцитозу.

Застосування у ветеринарній медицині.

Рідкий екстракт родиоли рекомендований як стимулюючий засіб при функціональних захворюваннях нервової системи, гіпотонії, нервовому і фізичному виснаженні, після інфекційних захворювань, при важких виснажливих роботах.

Екстракт родиоли рідкий (Extractum Rhodiolae fluidum). Готують з кореневищ з коренями рослини на 40% -вому етиловому спирті в співвідношенні 1:1. Рідина темно-бурого кольору, ароматна. Екстракт випускають у флаконах помаранчевого скла по 30 мл; зберігають в прохолодному, захищеному від світла місці. При чітковираженому збудженні, гарячковому стані препарат протипоказаний.

Орієнтовна доза собакам — 2-5 крапель 3 рази на день за 15-20 хв. до годування.

Роботу прийнято « _____ » _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що чинять седативну дію на ЦНС.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що чинять седативну дію на ЦНС.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що чинять седативну дію на ЦНС.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що чинять седативну дію на ЦНС, їх синоніми і ЛРС:

1. Валериана лікарська - *Valeriana officinalis*.
2. Синюха блакитна - *Polemonium coeruleum*.
3. Піон , що ухляється (мар'їн корінь) - *Paeonia anomala* .
4. Материнка звичайна - *Origanum vulgare*.
5. Хміль звичайний - *Humulus lupulus*
6. Пустирник п'ятилопатевий, п. сердечний - *Leonurus quinquelobatus*.
7. Мелісса - *Melissa officinalis*.

2.1. Валериана лікарська - *Valeriana officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста кореневищна рослина заввишки 100-150 см, з мочкуватими коренями і прямостоячим циліндричним стеблом. Листя супротивне, непарноперистоскладні, з яйцевидно-ланцетними листочками; нижні - черешкові, верхні - сидячі, зрідка прикореневі і нижні стеблові - цілісні. Квітки дрібні, неправильні, рожевувато-білі, запашні, зібрані у велике щитковидне суцвіття. Плід - дрібна сім'янка з пір'ястим чубком, опушена або абсолютно гола. Кореневища і корені мають характерний запах і смак. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Заспокоює нервову систему; має протисудомний, спазмолітичний, заспокійливий сердечний ритм, такий, що гальмує психічне перезбудження, вітрогонною, протиглистною дією. Препарати валеріани посилюють процеси гальмування в корі головного мозку, посилюють дію нейролептиків і транквілізаторів, зменшують рефлекторну збудливість і знімають спазми гладких м'язів, в т.ч. коронарних судин, шлунку і кишковика. Валериана найбільш ефективна при систематичному тривалому застосуванні (у зв'язку з повільним розвитком терапевтичного ефекту). Попри те, що валеріана добре переноситься, у деяких хворих спостерігаються збудливий ефект, порушення сну. Слід також враховувати, що препарати валеріани підвищують здатність згущуватися крові. У кішок, левів, леопардів викликає складну поведінкову реакцію «пещення».

Застосування у ветеринарній медицині.

Валериана входить до складу різних зборів і таких препаратів, як краплі Зеленина, корвалол. Застосовують настоянку валеріани (*Tinctura Valerianae*), настій валеріани (*Infusum Valerianae*), екстракт валеріани густої (*Extractum Valerianae spissum*)

Свині
Rp.: Inf. rad. Valerianae ex 10,0 - 300,0
Inf. herbae Leonuri ex 10,0 - 200,0
M. D. S. Задавати по 1 склянці 3 рази на день

Собаці
Rp.: T - rae Valerianae 10,0
Natrii bromidi 6,0
Cofeini natrio - benzoatis 1,5
Aq. destill. 200,0
M.D.S. По 1 столовій ложці 3 рази на день

Лемурові
Rp.: Inf. rad. Valerianae ex 6,0 - 180,0
Sir. simplicis ad 200,0
M.D.S. По 1 столовій ложці 3-4 рази на день

Корові
Rp.: Decoc. rhiz. cum rad. Valerianae ex 100 - 3000,0
D.S. На 1 прийом.

2.2. Синюха блакитна - *Polemonium coeruleum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Відноситься до родини синюхових
Багаторічна трав'яниста рослина. Стебло
прямостояче, заввишки до 1 м, неясно-ребристе.
Кореневище товсте і повзуче. Листя чергове,
довгасто-яйцевидне, непарноперисте,
загострене. Квітки яскраво-сині, запашні.
Цвіте в травні — липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Дратують слизові оболонки дихальних шляхів, посилюють секрецію бронхіальних залоз, сприяють розрідженню бронхіального секрету і видаленню мокроту: Одночасно сапоніни чинять седативну дію на центральну, нервову систему, знижують рефлексорну збудливість, що виникає при роздратуванні внутрішніх органів, — слизової оболонки бронхів, шлунку і кишковика. Відхаркувальна дія сильніше багатьох інших лікарських рослин, седативна, — в 8 — 10 разів перевершує дію валеріани.

Застосування у ветеринарній медицині.

В якості відхаркувального при захворюваннях дихальних шляхів, особливо при гострих і хронічних бронхітах і бронхопневмонії, як седативний і спазмолітичний засіб при кольках. Призначають у формі болусів, кашок, відварів.

Відвар з кореневищ з коренями синюхи блакитної (Decoctum rhizomatis cum radicibus Polemonii), Готують з розрахунку 6 г подрібненої сировини на 200 мл води. Зберігають не більше 2 діб в прохолодному місці.

Собаці

Rp.: Decocti rad. Polemonii coerulei 6,0-200,0

Decocti rad. Valerianae 30,0-200,0

M. D. S. По 1-2 столових ложки після вечірнього годування.

2.3. Піон що ухиляється (мар'їн корінь) - *Paeonia anomala*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Відноситься до родини жовтецевих. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 60-100 см, з буро-коричневим товстим гіллястим коренем. Корінь зовні коричневий, усередині білий, з сильним запахом і солодким смаком. Стебла прямостоячі, негіллясті, з шкірястими лусочками при основі. Листя чергове, двічі- і тричірозсічені. Квітки великі, червоні або блідо-рожеві; чашка з 5 чашолистків; пелюсток вінчика 5 і більше; тичинок багато. Товчачиків 2-5, з верхньою зав'язю. Плід - збірна листівка, що складається з декількох відхилених листівок. Насіння велике, чорне, еліптичне. Цвіте в травні - червні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має знеболюючу, протисудомну і заспокійливу дію; збільшує тривалість наркозу. На вегетативну нервову, серцево-судинну системи і дихання препарати піона істотно не впливають. Ймовірно, завдяки вмісту стронцію вони використовуються для лікування раку шлунку і матки. Водний настій піона має антибактеріальну дію, підвищує апетит, покращує травлення сприятливо впливають при виразковій хворобі, гастритах. Настоянка з трави піона менш активна, чим настоянка з коренів піона.

Застосування у ветеринарній медицині.

Застосовують для підвищення апетиту і поліпшення травлення при кольках, проносах, хворобах печінки. Настоянку кореня використовують як седативне. Орієнтовна доза для великих тварин - 3-4 г у формі відвару 1:100. Настоянку готують 1:10 на 40 % спирті.

Настоянка з коренів піона. Застосовують всередину 3 рази на день. Курс лікування — 30 діб, після 10-денної перерви курс лікування при необхідності можна повторити.

Собаці

Rp.: T - rae Paeoniae 200,0

D. S. По 1 чайній ложці на прийом до годування 3-4 рази на день

2.4. Материнка звичайна - *Origanum vulgare*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки до 90 см, що має ароматний запах. Кореневище гіллясте, косе, часто повзуче. Стебел декілька; вони прямостоячі, гіллясті, м'якоопушені, чотиригранні. Листя супротивне, черешкове, довгасто-яйцевидне, суцільнокрайнє, на верхівці загострені. Квітки дрібні, досить численні, зібрані по 5-25 в чотиригранні, довгасто-овальні колоски, що утворюють густі численні щитки, які, у свою чергу, утворюють велике волотисте суцвіття. Квітки одно- і двостатеві, в черепицеподібно темно-пурпурних приквітках, що налягають один на одного, сидять по 2-3 в яйцевидно-еліптичних пазухах. Плід - 4 горішки. Цвіте в липні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Збуджує апетит, стимулює діяльність кишечника, покращує травлення, знімає спазми шлунку і кишечника, нудоту, блювоту, має потогінну, сечогінну, жовчогінну, відхаркувальну, знеболюючу, заспокійливу, протисудомну, антисептичну, протизапальну і ранозагоювальну дію. Фармакологічно доведена її глистогінна дія.

Застосування у ветеринарній медицині.

Настій рослини застосовують при атонії кишечника і зниженої секреції шлункового соку, при спазмах шлунку і кишечника, для збудження апетиту. Материнка має відхаркувальну дію, і її широко застосовують з метою лікування бронхітів і інших захворювань органів дихання. Входить до складу грудного і потогінного зборів. Завдяки наявності фітонцидів материнка має високу антимікробну активність. Телятам призначають по 2-3 г у формі настою. Орієнтовна доза настою телятам складає 1-2 столових ложки 2 рази на день в теплому вигляді перед годуванням.

Теляті

Rp.: Inf. herbae Origani ex 15,0 - 200,0

D. S. По 1 столовій ложці 3 рази на день

Лошати

Rp.: Herbae Origani 10,0

Fol. Farfarae

Rad. Althaeae āā 20,0

M. f. spec.

D. S. Залити склянкою окропу 2 чайні ложки суміші, настоювати 15-20 хвилин, процідити і випаювати теплим по 1/2 склянки 3-4 рази на день.

2.5. Хміль звичайний - *Humulus lupulus*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста дводомна рослина, в'юнка, завдовжки 3-5 см. Листя яйцевидне, трьох- або п'ятилопатеві, крупнопильчасте, шорстке. Тичинкові квітки дрібні, зеленувато-білі, зібрані у волотисте суцвіття. Суцвіття - яйцевидні шишки на жіночих рослинах. Цвіте в червні - липні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Пригноблює діяльність кори головного мозку, виявлена естрогенна активність - викликає еструс або проеструс. Стимулює секреторну і моторну функцію ШКТ. Знімає спазм гладкої мускулатури коронарних судин, кишечника. Відмічена антимікробна і протизапальна дія. Збуджує апетит, покращує травлення і сечовиділення, заспокійливо діє на нервову систему, зменшує і припиняє судоми, послабляє болі. Має протизапальне, протиглистне, м'яке проносне і легку снодійну дію, а також знижує статеву збудливість.

Застосування у ветеринарній медицині.

Для поліпшення травлення (дія гіркоти), стимуляції секреторної і моторної функції ШКТ. При лікуванні гастритів, ентеритів, гепатитів, циститів, міокардиту, невралгій. Зовнішньо - для лікування ран, виразок, забить. Дози хмелю всередину: коням - 2-5 г, крс - 2-10 г, мрс - 0,1, свиням - 0,2 - 0,5, собакам - 0,1г. Застосовують у вигляді відвару 1:20, настоянку (1:10), шишки у формі порошку. Зовнішньо - у формі припарок або мазі (1:4).

2.6. Пустирник п'ятилопатевий, п. сердечний - *Leonurus quinquelobatus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 50-200 см, із стеблом, що галузиться, ребристим, опушеним. Листя голе, на довгих черешках, завдовжки 7-12 см, яйцевидні, самі нижні - п'ятинадрізані, середні - зазвичай трьохнадрізані, із зубчастими долями. Суцвіття довге, з розставленими мутовками. Листя при суцвітті еліптичне, з 2 великими бічними зубцями. Приквітки шиловидні, коротко-волосисті; чашка гола, з шиловидними зубцями, 2 нижніх відігнуті вниз; вінчик рожевий, верхня губа зовні білувато-сіра із-за опушування, іноді гола. Цвіте в червні - вересні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

За характером дії препарати пустирника близькі до препаратів валеріани: заспокоюють центральну нервову систему, чинять протисудомну дію, знижують артеріальний тиск, уповільнюють сердечний ритм і збільшують силу сердечних скорочень. По седативній дії вони перевершують препарати валеріани в 2,5— 2 рази.

Застосування у ветеринарній медицині.

У ветеринарній практиці пустирник застосовують як заспокійливий, сечогінний, потогінний і ніжне проносний засіб. Пустирник дуже ефективний при серцево-судинних неврозах, кардіосклерозі, міокардіодистрофії і пороках серця; у формі 0,2% -вих ванн — при ревматичному запаленні копит і забиттях. Застосовують у вигляді **рідкого екстракту** (*Extractum herbae Leonurus fluidum*) — Рідина буро-зеленого кольору і гірко-смаку, із слабким своєрідним запахом. Готують на 70% спирті; і у вигляді настоянки (1:5) і настою. Доза трави всередину великим тваринам — 5-10 г, дрібним 0,5 — 2г.

Теляті

Rp.: Inf. herbae Leonuri ex 15,0 - 200,0

D. S. По 2 столові ложки 2 рази на день за 1 годину до годування

#

Собаці

Rp.: Extr. Leonuri fluidi 30,0

D. S. По 15—20 капель 3—4 рази в день

#

Кішці

Rp.: T-rae Leonuri 25,0

D. S. По 10 крапель 3 рази на день

2.7. Меліса лікарська - *Melissa officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина, кореневищна, м'яко-опушена, ефірномасляна, з приємним лимонним запахом. Стебла чотиригранні, гіллясті, заввишки 50-120 см. Листя супротивне, яйцевидне, городчасто-пилчасте, опушене. Квітки неправильні, двугубі, білі; чашка дзвоникоподібна. Тичинок 4. Товкачик з чотирьохроздільною верхньою зав'яззю і довгим стовпчиком. Плід - 4 дрібних яйцевидних горішка, поміщених в чашку. Цвіте в червні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Збуджує апетит, посилює діяльність травних органів, має легке проносну і потогінну дію, припиняє нудоту і блювоту, звільнює шлунок і кишковокишковик від газів, усуває судоми, зменшує і знімає болі, сприятливо впливає на діяльність серця, заспокоює і зміцнює нервову систему; регулює статеву діяльність, заспокійливо діє при статевому перезбудженні. Знімає болі в ділянці серця, зникає задишка, припиняються напади тахікардії, знижується кров'яний тиск, ритм серцевих скорочень стає рідше, дихання сповільнюється.

Застосування у ветеринарній медицині.

У практиці настій меліси рекомендують всередину для збудження апетиту і поліпшення діяльності шлунково-кишкового тракту, при метеоризмі, неврозі серця, хронічних катаральних бронхітах.

Компреси з обвареної трави застосовують як болезаспокійливий і пом'якшувальний засіб при фурункульозі, забиттях і виразках.

Орієнтовна доза настою (1:20) всередину: 1 -1,5 мл на 1 кг живої маси тварини.

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Роботу прийнято « ___ » _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що містять речовини, які діють в області закінчень еферентних нервів.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що містять речовини, які діють в області закінчень еферентних нервів. Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що містять речовини, які діють в області закінчень еферентних нервів.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що містять речовини, які діють в області закінчень еферентних нервів, їх синоніми і ЛРС:

1. Беладонна (красавка) - *Atropa belladonna* .
2. Дурман звичайний (смердючий) - *Datura stramonium*
3. Дурман індіанський - *Datura innoxia*
4. Блекота чорна - *Hyoscyamus niger*

3.1. Беладонна (красавка) - *Atropa belladonna* . Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина. У перший рік життя рослина має лише прикореневе листя і виділяється своїм малогіллястим стеблом заввишки до 90 см. Впродовж другого року стебла беладонни досягають висоти 150 см. Внизу стебла прості, а вгорі - виллоподібно розгалужені, покриті залізистими волосками. Листя зелене, чергове, яйцевидне, загострене. Нижнє листя завдовжки до 25 см. Квітки буро-фіолетові, дзвоникоподібні, поникли, сидять по одному (рідше - по два) в пазухах листя. Плід - ягода, чорна, блискуча, соковита. Цвіте в червні - серпні. Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має стійку болезаспокійливу і спазмолітичну дію. Механізм цих явищ обумовлений М-холінолітичною дією алкалоїдів беладонни. У ветеринарній практиці препарати беладонни широко застосовують в якості болезаспокійливих, спазмолітичних і протизапальних засобів при шлункокишкових захворюваннях, виразці дванадцятипалої кишки, холециститі, спазмах кишечника і сечовивідних шляхів, а також при інших захворюваннях, які супроводжуються спазмами гладкої мускулатури внутрішніх органів.

Застосування у ветеринарній медицині.

Атропіну сульфат (*Atropini sulfas*).

Лист беладонни (*Folium Belladonnae*)

Сухий і густий екстракти красавки (*Extractum Belladonnae siccum et spissum*). **Настоянка красавки** (белладони) *Tinctura Belladonnae*.

Бесалол (*Besalolum*). До складу пігулок входять екстракт красавки — 0,01 г і фенілсаліцилат — 0,3 г.

Бепасал (*Bepasalum*). Пігулки, що містять фенілсаліцилат 0,3 г, папаверину гідрохлорид — 0,03 г, екстракт красавки — 0,012 г.

Белалгін (*Bellalginum*) — Екстракт красавки — 0,015 г, анальгін і анестезин — по 0,25 г, натрію гідрокарбонат-0,1 г.

Свині

Rp.: Sol. *Atropini sulfatis* 0,1% - 1,0

D. t. d. N. 6 in amp.

S. Вводити по 1 мл підшкірно 2 рази на день.

Собаці

Rp.: T - *rae Belladonnae* 10,0

D. S. По 5-8 крапель 3 рази на день

3.2. Дурман звичайний (смердючий) - *Datura stramonium*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина пасльонових (Solanaceae). Однорічна трав'яниста рослина заввишки до 120 см. Стебель простий або вільчатоветвистий з черговим темно-зеленим листям. Листя велике, видовжено-яйцевидне, виїмчасте, крупнозубчасте, з неприємним запахом. Квітки поодинокі, трубчатворонкоподібні, білі, завдовжки 8-10 см, розташовані в розвилках стебла і його гілок. Плід — яйцевидна або куляста коробочка, велика, овальна, з шпильками, чотирьохстулкова. Цвіте з червня до вересня. Плодоносить з липня. Насіння брунькоподібне, дрібносітчасте, чорне, завдовжки до 3 (3,5) мм.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Скополамін і атропін чинять гнітючу дію на парасимпатичну систему. Екстракт дурману має спазмолітичну дію на гладку мускулатуру травного тракту і дихальних шляхів (в порівнянні з екстрактом беладонни менш ефективний, але токсичніший). Основною фармакологічною особливістю гіосциаміну є його здатність блокувати М-холінореактивні системи організму. Введення гіосциаміну в організм супроводжується почастішанням скорочень серця, зменшенням секреції слинових, шлункових, потових залоз, підшлункової залози, пониженням тону гладком'язових органів (бронхів, органів черевної порожнини та ін.). Під впливом гіосциаміну відбувається сильне і тривале розширення зіниць. Він тонізує і збуджує дихальний центр. Ця дія більше виражена при пригнобленні дихального центру алкоголем або снодійними препаратами.

Застосування у ветеринарній медицині.

Препарати: Гіосциаміну сульфат (*Hyoscyaminum sulfuricum*). Випускають у вигляді ампулірованого стерильного водного розчину 1:2500 (0,04%) для підшкірного введення. Призначають при спастичних станах органів черевної порожнини і бронхоспазмі, при брадикардії і блокаді серця. Випускають також у вигляді водно-спиртового розчину 1:2500 для вживання внутрішньо.

Олія дурманна - зовнішньо в комбінації з іншими препаратами для розтирань при ревматичних запаленнях копит і суглобів, при невралгії.

Лист дурману - у формі настоїв (1:40) і кашок в дозах: коням - 10-30 г, коровам 20-40 г, свиням 2-8 г, собакам 0,2-1 г.

3.3. Дурман індійський - *Datura innoxia*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина пасльонових (Solanaceae). Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 60-150 см, в культурі - однорічне, з тупим кутом галуження стебла, характерним тільки для гілок I і II порядку. Листя чергове, черешкове, цілісне, сірувато-зелене, бархатисто-опушене. Квітки великі, білі, поодинокі, розташовані в розвилках стебла. Плід - сплюснута-куляста коробочка, при що дозріванні висихає, але не розкривається, внизу чотирьохгніздова, вгорі двогніздна. Насіння охристо-жовте або бурокоричневе. Цвіте в липні - жовтні. Плодоносить з серпня.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Скополамін зменшує секрецію залоз (слинових, шлункових), знижує тонус і знімає спазми органів з гладкою мускулатурою (бронхи, органи черевної порожнини), розширює зіниці, викликає почастішання сердечних скорочень. В порівнянні з атропіном і гіосциаміном скополамін має менш виражену периферичну дію. Найбільш характерним для скополаміну є вплив його на центральну нервову систему: чинить заспокійливу і снодійну дію при збудженні центральної нервової системи, особливо рухового характеру. По хімічній будові і фармакологічним властивостям скополамін близький до атропіну: він має периферичні і центральні холінолітичні властивості. Скополамін діє сильніше, за атропін, але менш тривала мідріатична дія. Він знижує секрецію слинових, потових і бронхіальних залоз, які поступають по активності атропіну; так само, як атропін, розслабляє мускулатуру кишечника і бронхів і діє частішими сердечні скорочення.

Застосування у ветеринарній медицині.

При захворюваннях з наявністю м'язових гіперкінезів, як заспокійливий засіб при збудженнях, в якості протиблювотного засобу при морській хворобі. Рідше скополамін призначають для розширення зіниці. У хірургічній практиці малі дози скополаміну використовують для підготовки до наркозу.

Препарати: Скополаміну гідробромід (Scopolaminum hydrobromidura, або Hyoscini hydrobromidum). Пігулки «Аерон»(Б). Застосовують при повітряній і морській хворобі, а також при нудоті і блювоті.

Антилопі

Rp.: Sol. Scopolamini hydrobromidi 0.05% - 1,0

D. t. d. N. 6 in amp.

S. Вводити по 0,5 - 1,5 мл підшкірно

Собаці

Rp.: Tab. "Aeronum" N. 10

S. По 1 пігулці на прийом 2-3 рази в день

3. 4. Блекота чорна - *Nyoscyamus niger*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Дворічна трав'яниста рослина заввишки 30-60 см, м'яко-опушене, з неприємним дурманним запахом. Листя чергове, сидяче, темно-зелене, знизу світлі, довгасто-яйцевидні, виемчато-перистонадрізані, клейкі. Квітки кремові, з фіолетовою мережею жилок, злегка неправильні. Чашка трубчасто-дзвоникоподібна, з 5 зубцями, при плодах глекоподібна. Вінчик воронкоподібний, з п'ятилопатеvim відгином. Тичинок 5. Товкачик з голівчатим рильцем і верхньою зав'яззю. Плід - кувшиноподібна двогніздна коробочка, що відкривається кришечкою і ув'язнений в чашку. Насіння буро-чорне, сплюснуте. Цвіте в червні - серпні.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Фармакологічні властивості галенових препаратів блекоти обумовлені комплексом речовин, що містяться в рослині. Основними з них є алкалоїди атропін, скополамін, гіосциамін. Має сильну болезаспокійливу і протиспазматичну дію. Невеликі дози чинять місцеву заспокійливу дію, зменшують секреторну функцію печінки, а великі викликають сильне збудження і отруєння.

Застосування у ветеринарній медицині.

Препарати: Екстракт блекоти сухої (Extractum *Nyoscyami siccum*) (Б). Витяг з дрібно порізаного листа блекоти 70% спиртом, містить не більше 0,3% алкалоїдів. Масло блекотне (*Oleum Nyoscyami*). Масляний екстракт листа блекоти. Склад: листя блекоти висушених і крупнозмельчених 100 г, спирту 95 % або 70 % і розчину аміаку достатня кількість, масло соняшникового 1000 г. Застосовують як зовнішнє для розтирання при міозитах, невралгіях, входить до складу різних лініментів (капсин, салінімент і ін.). Блекотне масло з хлороформом. Склад: масла блекотного 10 частин, хлороформу 10 частин. Застосовують зовнішньо як розтирання і в тих же випадках, що і інші препарати блекоти.

Коню
Rp.: Ol. *Nyoscyami* 30,0
D. S. Для втирання в шкіру в
Області скакальних суглобів.

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що впливають на роботу серця.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що впливають на роботу серця.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що впливають на роботу серця.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що впливають на роботу серця, їх синоніми і ЛРС:

1. Жовтушник сірий – *erysimum diffusum*
2. Конвалія травнева – *convallaria majalis*.
3. Адоніс весняний – *adonis vernalis*.
4. Наперстянка крупноквіткова – *Digitalis grandiflora*.
5. Обвойник грецький – *Periploca graeca*.

4.1. Жовтушник сірий - *Erysimum diffusum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Дворічна трав'яниста рослина заввишки 30-50 см, з гіллястими стеблами. Цьому. хрестоцвітних. Листя чергове, вузьке, лінійно-ланцетне. Квітки дрібні, що ясно-жовті, такі, що складаються з 4 вільних пелюсток, 4 чашолистків, 6 тичинок. Товкачик складається з 2 зрощених плодолистків. Плід - стручок, довгий, тонкий, чотиригранний. Цвіте в травні - червні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Посилюють скорочення серця і уповільнюють темп, подовжують діастолу, підвищують ударний і хвилинний об'єм. Кров'яний тиск підвищують, посилюють дихання. По терапевтичному ефекту не поступаються строфанту, але діють м'якше, дещо повільніше і мають меншу токсичність. Сприятливо впливають на коронарний кровотік. Посилюють видільну функцію нирок, чинять виражену заспокійливу дію на ЦНС. Не мають кумулятивних властивостей.

Застосування у ветеринарній медицині.

Застосовують при серцевій недостатності в тих же випадках, що і строфант. Застосовують настій трави, сік рослини, який входить до складу кардіовалену. Настій трави готують в співвідношенні 1:20. Телятам призначають по 1 стол. ложці 3-4 рази на день. Ампулірований препарат еризимин.

Козі

Rp.: Sol. Erysiminin 0,033% - 1,0

D.t.d. N. 6 in amp.

S. Вводить в/в повільно по 1 мл

в 20 мл 40% р-ну глюкози 1 раз на день.

4.2. Конвалія травнева - *Convallaria majalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки до 30 см. Кореневище горизонтальне, тонке, повзуче, з додатковими коренями. Від кореневища відходять річні укорочені пагони, на яких знаходяться 2-3 великих прикореневих листа, довгасто-еліптичних, загострених, суцільнокрайніх, завдовжки 10-20 см, шириною 4-6 см. Квітки білі, запашні; 6-20 квіток утворюють односторонню кисть на квітковій стрілці. Кожна квітка проста, спайнопелюстною; вінчик дзвоникоподібний, з 6 короткими зубчиками. Плід - ягода, червона, куляста, зі світлим округлим насінням. Цвіте в квітні - травні. Плодоносить в серпні - вересні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Чинить стимулюючу дію на сердечну діяльність, знижує венозний і підвищує артеріальний тиск, збільшує хвилинний об'єм. Підвищує діурез. Має седативну дію.

На відміну від препаратів наперстянки, препарати конвалії чинять м'якшу дію і менш токсичні. При вживанні внутрішньо вони діють слабо, але при внутрішньовенному введенні чинять швидко і сильну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Препарати конвалії призначають при сердечній недостатності, гострій і хронічній недостатності кровообігу, як засіб, заспокійливий центральну нервову систему, при неврозах серця, порушеннях сердечної діяльності; вони нормалізують кровообіг, заспокоюють нервову систему. У поєднанні з настоянкою валеріани препарати конвалії вживають при підвищеній дратівливості, безсонні, нервовому збудженні і інших подібних станах. Конвалію застосовують також в комбінації з пустирником, глодом, препаратами брому та ін. Препарати: **настоянка *Tinctura Convallariae* (1:10)** –внутрь 2-3 р/день, трава у вигляді настою (1:30). мікстур, порошку, болусів. **Коргликон.**

Коню

Rp.: Sol. Corgliconi 0,06% - 1,0

D.t.d. N. 6 in amp.

S. Вводити внутрішньовенно повільно

по 1 мл в 20мл 40% р-ну глюкози 1 раз на день

4.3. Адоніс весняний - *Adonis vernalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина з многоглавим кореневищем, від якого відходить декілька простих стебел. Стебла густо покриті листям і лише в нижній частині голі. Старі рослини розвивають багато стебел, утворюючи пишні кущики. Прикореневе листя перетворилося на бурі лусочки. Стеблеве листя біля основи напівстеблогортне, чергове, голе, пальчато-розітнуте. 3-5 долю 2 нижні коротші, перисторозсічені, а інші - майже однакової довжини, двічіперисторозсічені на вузколінійні, шиловидно-загострені долі. Квітки розташовані на верхівках стебел, поодинокі, великі, золотисто-жовті. Плід збірний, складається з конусовидного квітколожа, усадженого численними сіро-зеленими плодиками із загнутим шиловидним гачком. Цвіте ранньої весною.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

ЛР і його препарати відносять до групи кардіотонічних, заспокійливих і сечогінних засобів. Під їх впливом сповільнюється темп серцевих скорочень, посилюється систола і подовжується діастола, збільшується ударний об'єм. Знижуючи збудливість ЦНС, діє седативний і протисудомно.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свідченнями є: декомпенсовані вади серця, що тривало не проходять аритмії, порушення провідності, функціональні неврози, захворювання нирок, що супроводжуються ознаками недостатності серцево-судинної системи. З успіхом застосовується коням і крс при дистрофії міокарду і декомпенсованих вадах серця в комплексі з препаратами валеріани. Траву призначають у формі болусів або настою. **Новогаленов препарат Адонізид (*Adonisidum*)** - всередину. **Екстракт горицивіту сухий - *Extractum Adonidis siccum*.**

Собаці

Rp.: Infusi herbae Adonidis vernalis ex 5,0 - 200,0
Themisali 10,0
Sirupi simplicis 30,0

M.D.S. Всередину з кормом по 1 столовій ложці 3 рази на день

4.4. Наперстянка крупноквіткова-Digitalis grandiflora.

Поширення.

Інші види.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 40-120 см, з коротким кореневищем і прямостоячими волосистими стеблами. Нижнє стеблове листя довгасто-ланцетне, загострене, знизу по жилках опушені. Верхнє листя сидяче, довгасто-ланцетне. Квітки подовжено-дзвоникоподібні, сіро-жовті, з бурими жилками усередині, зібрані в односторонню кисть. Цвіте в червні - серпні.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

У терапевтичних дозах посилюють систолу, підвищують тонус міокарду, тривалість систоли зменшується. Це пов'язано з впливом на обмін речовин в міокарді. Знижує провідність по пучку Гисса. Дія на серці супроводжується дуже типовими змінами ЕКГ. Звужуються судини черевних органів, розширюються м'язові, шкірні, мозкові і ниркові. Просвіт легених і коронарних істотно не міняється. Кров'яний тиск нормалізується. Має діуретичну дію, покращує травлення. Кумулює в організмі.

Застосування у ветеринарній медицині.

При серцевій декомпенсації, при хронічній серцевій недостатності. Протипоказання: компенсовані вади серця, коронарна недостатність, гострий ендокардит, гострий міокардит, порушення провідності. Препарати: **Лист наперстянки** - висушене листя у формі порошку, болюсів або настою (1:200 або 1:400); **новогаленов препарат гитален**, що не має кумулятивної дії, застосовують частіше для п/ш ін'єкцій; **дигітоксин** в пігулках (список А), **кордигіт** - очищений екстракт з сухого листя наперстянки пурпурної - в пігул.; **гітоксин** з наперстянки шерстистої в пігул., **дигоксин** - глікозид листя наперстянки шерстистої- пігул., амп., **целанид**- глікозид листя наперстянки шерстистої –пігул., амп., **лантозид** - новогаленовий препарат з наперстянки шерстистої; новогаленовий препарат для застосування всередину і парентерально з листя наперстянки іржавої **дигален-нео**.

Мавпі

Rp.: Celanidi 0,00025

D.t.d. N. 20 in tabul.

S. По 1 пігулці 2 рази на день за 30 хв. до годування

4.5. Обвойник грецький -- *Periploca graeca*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Лиана, дерев'яністі стебла якої досягають довжини 12 м. Вони покриті світло-сірою або сірувато-бурою корою, у великій кількості усіяною поперечними витягнутими жовтувато-бурими сочевичками. Листя супротивне, просте, яйцевидне або овальне, суцільнокрайнє, з коротким черешком. Квітки правильні, зеленувато-бурі, зібрані в негусті напівпарасольки. Чашка п'ятироздільна; вінчик колосовидний, з 5 лопатями, в зіві забезпечений коронкою, 5 лопатей якої утворюють ості. Плід - 2 листівки, що розходиться, з великою кількістю насіння, забезпеченого чубком. Цвіте в квітні - липні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Кардіотонічна дія. Застосовується при серцево-судинній недостатності II — III ступені. При цьому покращується загальний стан, зменшується задишка, відновлюється сон. На 8-12-й день лікування у багатьох випадках зникає ціаноз, зменшуються набряки, нормалізується пульс. При миготливій аритмії інтенсивність тахікардії зменшується. Артеріальний тиск зазвичай трохи підвищується. Нормалізація артеріального тиску супроводить поліпшення загального стану і відновлення діяльності серця. Одночасно збільшується швидкість циркуляції крові. Посилне діурез. По фармакологічній активності майже рівний строфанту К, але дещо слабкіше і нетриваліше.

Застосування у ветеринарній медицині. Препарати: Периплоцин і настоянка кори.

Настоянку кори рекомендують при гострій серцевій недостатності з важким розладом кровообігу. Відмічають уреження пульсу, збільшення сили скорочень міокарду, прискорення кровотоковості, посилення діурезу. Настоянку готують на 40% спирті (1:10). Орієнтовна доза телятам - 3-5 крапель по 2-3 - рази на день.

Верблюду

Rp.: T - rae Periplocae graecae 15,0

D.S. По 20 крапель 2 рази на день

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, які застосовують при виразкових поразках ШКТ.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, які застосовують при виразкових поразках ШКТ.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, які застосовують при виразкових поразках ШКТ.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, які застосовують при виразкових поразках ШКТ, їх синоніми і ЛРС :

1. Сушениця топяна - *Gnaphalium uliginosum*.
2. Подорожник блошний - *Plantago psillium*
3. Подорожник великий - *Plantago major* .

5.1. Сушениця топяна - *Gnaphalium uliginosum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складнокольорові. Однорічна трав'яниста рослина заввишки 15-30 см, білувато-сіре, опушене.

Листя чергове, дрібне, лінійно-довгасте. Дрібні жовтуваті квітки зібрані в дуже невеликі яйцевидні кошики, розташовані на кінцях гілок. Цвіте в червні - липні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Заспокійливо діє на нервову систему, знижує артеріальний тиск, розширює периферичні кровоносні судини, уповільнює ритм серцевих скорочень, прискорює згортання крові, збільшує перистальтику кишечника, а також знижує і припиняє болі і запальні процеси, посилює регенеративні процеси в пошкоджених тканинах і сприяє загоєнню ран. Препарати мають протизапальні, терпкі і антибактеріальні властивості.

Застосування у ветеринарній медицині.

У народній ветеринарній медицині - для лікування ран і опіків у вигляді мазей, що сприяє грануляції і епітелізації. Доведено, що препарати дають позитивний ефект при лікуванні виразкової хвороби шлунку і 12-перстної кишки.

У ветеринарній практиці рекомендують у формі настою 1:10 або 1:20 зовнішньо для лікування ран, опіків, свищів, виразок, що тривало не гояться. Всередину орієнтовні дози: великою твариною - до 20 г, дрібним 1,5 - 2,5 г.

Теля

Rp.: Infusi herbae Gnaphalii ex 10,0 - 200,0

D.S. Всередину по 1/3 склянки після годування.

5.2. Подорожник блошний- *Plantago psillium*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Однорічна трав'яниста рослина з сильноветвистим стеблом без листової розетки. Листя стеблове, супротивне, лінійне. Суцвіття короткі, яйцевидні; колоси на довгих ніжках, розташовані в пазухах листя. Квітки такі ж, як у інших подорожників, але пухнасті. У коробочці тільки 2 насіння. Цвіте в липні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Насіння має послаблюючу, пом'якшувальну, протизапальну і кровоспинну дію. Відмічено, що послаблюючий ефект проходить без побічних явищ, а колоїдна природа слизу має здатність адсорбувати бактерії.

Застосування у ветеринарній медицині.

В якості проносного; при хронічних гастритах зменшує хворобливість.

Препарати:

Відвар блошного насіння (*Decoctum seminis Plantaginis psilli*) - 1:20;

Слиз блошного насіння (*Mucilago seminis Plantaginis psilli*) - готують перед вживанням 1:10.

Кішки

Rp.: Mucilaginis seminis Plantaginis psilli ex 10,0 - 100,0

D.S. До годування по 1 столовій ложці.

5.3. Подорожник великий - *Plantago major* .

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 5-70 см. Кореневище коротке, з густим пучком мочкуватих коренів. Листя яйцевидне або еліптичне; пластинка завдовжки 6-21 см і шириною 4-14 см, з 3-7 подовжніми дугоподібними жилками; черешки завдовжки 7-20 см, вузькокрилі. Квіткові стрілки висхідні, зігнуті або пряmostоячі, тонкобороздчаті. Квітки дрібні, непоказні, бурі, зібрані в щільні колосовидні суцвіття завдовжки 4-40 см. Плід - яйцевидна або яйцевидно-конічна багатосім'яна коробочка. Насіння дрібне, овальне, темно-коричневе. Цвіте в червні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Відхаркувальна, послаблююча і знеболююча дія. Фармакологічні дослідження показали, що під дією настою подорожника підвищується вміст гемоглобіну в крові, відзначається поліпшення стану у хворих тварин, що страждають загостренням хронічного холецистити. Препарати подорожника можна застосовувати при лікуванні дизентерії, диспепсії, виразки шлунку; вони чинять регулюючу дію як при зниженій, так і при підвищеній кислотності шлункового соку. Препарати подорожника вважаються хорошим лікувальним засобом при захворюваннях дихальних шляхів і хронічному нефриті. Екстракт з листя має заспокійливий, снодійний ефект, а також знижує кров'яний тиск. Яскраво виражена протимікробна дія.

Застосування у ветеринарній медицині.

Як відхаркувальне при захворюваннях верхніх дихальних шляхів, протизапальний засіб, при гастритах, гастроентеритах, ентероколітах. Для лікування гнійних ран і виразок.

Препарати: Пантаглюцид - екстракт листя подорожника - при гастритах і виразковій хворобі шлунку і 12-перстної кишки.

Водні настої (1:20) - при захворюваннях верхніх дихальних шляхів і гастритах, для обробки ран.

Сік подорожника - при гастритах і хронічному коліті.

Кішки

Rp.: Infusi folii Plantaginis majoris ex 5,0 - 100,0

D.S. По 1 десертній ложці 2-3 рази на день
за 30 хв. до годування

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають жовчогінні властивості.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають жовчогінні властивості.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають жовчогінні властивості.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають жовчогінні властивості, їх синоніми і ЛРС :

1. Барбарис звичайний - *Berberis vulgaris*.
2. Безсмертник піщаний - *Helichrysum arenarium*.
3. Льнянка звичайна - *Linaria vulgaris*.
4. Чистотіл великий - *Chelidonium majus*.

6.1. Барбарис звичайний - *Berberis vulgaris*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Гіллясті кущі заввишки до 2,5 м. Кора зовні ясно-бура. Втечі і молоді гілки жовтуваті, усажені трьохроздільними колючками і численними укороченими гілочками, на яких знаходяться пучки листя з повислими квітковими кистями. Листя чергове, завдовжки до 4 см, з короткими черешками, довгасті, тупі, дрібнопильчаті. Квітки ясно-жовті; пелюстки коротші за чашолистки. Плід - ягода, довгаста, циліндрична, червона, кисла. Цвіте в травні - червні. Плодоносить у вересні - жовтні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має жовчогінний, збуджуючий апетит, судинорозширювальну і спазмолітичну дію; знімає спазми жовчного міхура; діє болезаспокійливо при жовчнокам'яній хворобі і дискінезії жовчних шляхів, будучи одночасно жовчогінним засобом. Настоянка посилює скорочення матки, на міокард має позитивну хроно- і інотропну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Як жовчогінне при лікуванні гепатитів, холециститів і жовчнокам'яної хвороби; для зупинки післяпологових атонічних кровотеч, при субінволюції матки.

Препарати:

Берберину бісульфат (*Berberini bisulfas*).

Настій і настоянка листя барбарису (*Infusum et t - ra Berberis*).

Собаці

Rp.: *Berberini bisulfatis* 0,005

D.t.d.N. 10 in tab.

S. По 0,5 пігулок 3 рази на день перед годуванням

6.2. Безсмертник піщаний - *Helichrysum arenarium*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складноцвітих. Багаторічна рослина заввишки 20-30 см, сіро-зелене, опушене. Листя довгасто-ланцетне. Квіткові кошики сухі, дрібні, кулясті, лимонно-жовті або помаранчеві, зібрані в густі щитковидні мітелки.

Цвіте в червні - липні.

Уся рослина має своєрідний запах.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має жовчогінну, сечогінну, потогінну, відхаркувальну, кровоочисну, кровоспинну, антисептичну, знеболюючу, протиглистну і інсектицидну дію; підвищує кров'яний тиск і посилює секреторну діяльність шлунку і підшлункової залози. Препарати тмину малотоксичні.

Застосування у ветеринарній медицині.

При гострих і хронічних захворюваннях печінки, жовчного міхура і жовчних шляхів, як кровоспинне при кишкових кровотечах.

Застосовують: квітки безсмертника піщаного (*flores Helichrysi arenarii*) - у вигляді відвару, кашки, болюса.

Відвар квіток (*Decoctum Helichrysi arenarii*) - в співвідношенні 1:20.

Екстракт безсмертника сухий (*Extractum florum Helichrysi arenarii siccum*). Сухий концентрат безсмертника в пігулках - Фламін (*Flaminum*).

Теля

Rp.: Decocti Helichrysi arenarii ex 10,0 - 200,0

D.S. По ½ склянки 2 рази на день перед годуванням.

6.3 Льянка звичайна - *Linaria vulgaris*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста кореневооприскувана рослина заввишки 30-90 см, з простим або гіллястим стеблом. Листя чергове, численне, сидяче, лінійно-ланцетне. Квітки неправильні, двугубі, з довгим шпорцем, лимонно-жовті, з помаранчевою плямою на опуклій частині нижньої губи. Тичинок 4. Товкачик з довгим стовпчиком і верхньою зав'язю. Квітки зібрані у верхівкові кисті. Плід - довгаста коробочка. Цвіте в червні - серпні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Галенові форми мало токсичні, мають виражену кардіотонічну і румінаторну дію. Підвищують тиск, збільшують силу і уповільнюють темп серцевих скорочень. Підвищують тонує і збільшують силу скорочень мускулатури тонкого відділу кишечника, посилюють і мають частіше скорочувальну діяльність рубця. Не дратують слизову оболонку шлунку і кишечника. Сечогінна дія, посилює вироблення і ферментативну активність шлункового соку. Викликає помірну сльозотечу, слинотечу, прискорене сечовипускання, знижує артеріальний тиск, відмічена жовчогінна дія

Застосування у ветеринарній медицині.

Козі

Rp.: Infusi herbae Linariae ex 10,0 - 100,0

D.S. По 1 стол. ложці 2 рази на день перед годуванням.

6.4. Чистотіл великий - *Chelidonium majus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-100 см, що містить в усіх частинах помаранчевий молочний сік. Корінь стержневий, гіллястий, з коротким кореневищем. Стебла гіллясті. Листя чергові, згори зелені, знизу сізуваті. Квітки яскраво-жовті, зібрані на кінцях стебла і гілок в парасольки на квітконіжках завдовжки 0,5-2,5 см, в період плодоносіння тих, що подовжуються до 5 см Плід - стручковидна коробочка завдовжки до 5 см Цвіте з травня до осені. Плодоносить з червня.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Препарати мають спазмолітичні, місцевоанестезуючі і болезаспокійливі, жовчогінні і протизапальні властивості - протропин має широкий спектр антимікробної активності. Затримує ріст злоякісних пухлин, має фунгістатичну дію, посилює перистальтику кишечника і секрецію слини, зменшує реактивність вегетативної нервової системи, тонізує гладку мускулатуру матки. Урежає ритм серцевних скорочень, знижує тиск. При збільшенні дози можливі судорожні явища.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Infusi herbae Chelidonii majoris ex 5,0 - 200,0

D.S. По ¼ склянки 2 рази на день за 15 хвилин до годування.

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що містять гіркоту.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що містять гіркоту.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що містять гіркоту.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що містять гіркоту, їх синоніми і ЛРС:

1. Кульбаба лікарська - *Taraxacum officinale*
2. Золототисячник малий- *Centaureum minus*.
3. Вахта трилиста - *Menyanthes trifoliata*.
4. Полин гіркий - *Artemisia absinthium*.
5. Лепеха болотяна - *Acorus calamus*.
6. Кмин звичайний - *Carum carvi*.

7.1. Кульбаба лікарська - *Taraxacum officinale*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 10-30 см, з безлистим квітковим стеблом (стрілкою). Корінь стержневий, товстий, завдовжки 20-60 см. Листя розеткове, завдовжки 10-25 см і шириною 1,5-5 см. Квіткові кошики золотисто-жовті, складається з язичкових квіток з чубком (особливими волосками, що утворюють летючку при плодах). Плід - сім'янка з чубком. Цвіте в квітні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Корені і листя збуджують апетит, покращують травлення, як жовчогінний засіб і служать як легке проносне при атонічних запорах, відхаркувальне і тонізує, збільшують лактацію, покращують обмін речовин при шкірних захворюваннях. Усі частини рослини мають жарознижуючу, потогінну, жовчогінну і протиглисту дію. Свіже листя і порошок з коренів знижують рівень холестерину в крові тварин.

Застосування у ветеринарній медицині.

Корові
Rp.: Pulveris radices Taraxaci 20,0
D.t.d.N. 10
S. По 1 порошку з кормом 2 рази на день.

7.2. Золототисячник малий - *Centaureum minus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Дворічна або однорічна трав'яниста рослина заввишки 10-40 см. Стебла прості, голі, чотиригранні, поодинокі або зібрані по 2-5, у верхній частині бувають вильчато-гіллясті. Прикореневе листя оберненояйцевидне, з 5 жилками, тупе, до основи звужені, зібрані в розетку; стеблові — супротивні, сидячі, зазвичай загострені, суцільнокрайні, довгасті. Суцвіття, щитковидно-волотисте. Квітки яскраво-рожеві, діаметром близько 10 мм, розташовуються приблизно на одній висоті. Плід — циліндрична, майже двохніздова коробочка. Насіння численне, дрібне, неправильноокруглі, сетчато-ямчасті, коричневі. Цвіте з липня до осені. Насіння дозріває в серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Як гіркота збуджує апетит, посилює діяльність травних органів, має легку проносну і жовчогінну дію, а також використовується як антгельмінтний, знеболюючий, антисептичний і ранозагоювальний засіб.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Tincturae amarae 25,0

D.S. По ½ чайній ложки 2 рази на день перед
годуванням

7.3. Вахта трилиста - *Menyanthes trifoliata*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина.

Родина вахтові. Рослина гола, з довгим, товстим, повзучим, покритим лусочками кореневищем, несе декілька трійчастих листків на довгих черешках, що розширюються біля основи. Листочки короткочерешкові, оберненояйцевидні, на верхівці тупуваті, соковиті, сизувато-зелені, завдовжки 3-10, шириною 1,5- 3 см, що нагадують листочки городнього боба. Безлисте квіткове стебло (стрілка) виходить з пазухи одного з листя і несе на верхівці досить густу кисть. Квітки діаметром до 1 см Чашка п'ятироздільна, з розрізами до половини довжини і тупими долями. Вінчик біло-рожевий, воронкоподібний, з гострими долями, довгорісничним з внутрішньої сторони. Плід - коробочка. Цвіте в травні - червні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Листя збуджує апетит, сприяє посиленню шлункової секреції, покращують травлення, мають жовчогінну дію, посилюють перистальтику, можуть викликати послаблювальний ефект. Мають протигарячкову і антифебрильну дію, є метаболічним стимулятором.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Infusi folii Trifolii ex 5,0 - 100,0

D.S. По 1 столовій ложці 2-3 рази на день
перед годуванням

7.4. Полин гіркий - *Artemisia absinthium*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки до 1,5 м. Корінь товстий. Стебло прямостояче, з пучками прикореневого довгочерешкового, пір'ястого, трикутно-округлого листя. Стеблові листя сріблясте, двоякоперисторозсічені; верхівкові - майже сидячі, пір'ясті. Часточки усього листя довгасто-лінійні. Квіткові кошики жовтуваті, кулясті, дрібні, такі, що поникли, зібрані у волотисті суцвіття. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Збуджує апетит і покращує травлення, стимулює функціональну активність травних залоз; посилює виділення жовчі, шлункового і підшлункового соку, усуває спазми гладкої мускулатури шлунку, бронхів та ін., збуджує центральну нервову систему. Свіжий сік сприяє зупинці кровотеч, діє дезинфікуюче і прискорює загоєння ран.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Tincturae Absinthii 25,0

D.S. По ½ чайній ложки перед годуванням

7.5. Лепеха болотяна - *Acorus calamus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина, буро-зелена, усередині біла, з гострим запахом і жагуче-гірким смаком. Кореневище повзуче, довге, товсте, з численними додатковими коренями. Квітконосне стебло заввишки до 120 см, прямостоячий, негіллястий, тригранний, з гострими ребрами. Листя чергове, вагінальне, мечовидне і вузьколінійні довжиною до 1 м і шириною 3 см. На стеблі криво розташовані суцвіття у вигляді циліндричних качанів завдовжки 4-12 см. Квітки двостатеві, дрібні, зеленувато-жовті, з простою правильною шестилистою оцвітиною, щільно притиснуте один до одного. Від основи качана відходить довгий (до 50 см) криючий лист. Плід - ягода, багатосім'яна, суха, довгаста. Рослина має сильний приємний запах. Цвіте в травні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Гіркий глікозид акорин збуджує рефлекторно шлункову і жовчну секрецію, підвищує тонус жовчного міхура, збільшує діурез і чинить протизапальну дію. Препарати лепехи знижують артеріальний тиск, мають заспокійливу, болезаспокійливу, відхаркувальну, а також протигрибкову і дезинфікуючу дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Decocti radices Calami ex 10,0 - 200,0

D.S. По ½ склянки перед годуванням

7.6. Тмін звичайний - *Carum carvi*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Дворічна трав'яниста рослина заввишки 30-80 см. Корінь м'ясистий, веретеновидний, завдовжки 10-20 см. Стебло пряmostояче, гіллясте. Листя тричіперисторозсічене на короткі лінійні доли, чергові, черешкові, такі, що поступово зменшуються до верхівки стебла, при основі розширені в піхви; прикореневі - довгасточерешкові. Суцвіття - складна парасолька діаметром 4-8 см, з 8-16 рівними голими променями. Квітки дрібні, з білими або рожевими пелюстками; чашка майже непомітна. Плід - двосім'янка, довгаста, сплюснута, коричнева, завдовжки 3-5 мм, що розпадається на 2 напівплодики з сильним ароматним запахом і своєрідним пряним смаком. Цвіте в червні - липні. Плодоносить в липні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Плоди мають жовчогінну, м'яку проносну, відхаркувальну, спазмолітичну і антисептичну дію. Збуджує апетит, підвищує рухову і секреторну функції шлунку і кишковика, знижує процеси гниття і бродіння в кишковикі, посилює діурез, підвищує секрецію молочних залоз, мають протисудомну і знеболюючу дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Водосвинки

Rp.: Decocti fructus Carvi Carvi ex 15,0 - 300,0

D.S. Всередину по ½ склянки 3 рази на день

Роботу прийнято « ____ » _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають блювотну, румінаторну і відхаркувальну властивість.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають блювотну, румінаторну і відхаркувальну властивість. Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають блювотну, румінаторну і відхаркувальну властивість.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають блювотну, румінаторну і відхаркувальну властивість, їх синоніми і ЛРС :

1. Аніс звичайний - *Anisum vulgare*.
2. Дягель лікарський - *Archangelica officinalis*.
3. Солодка гола - *Glycyrrhiza glabra* (сун. *liquirita*).
4. Бузина чорна - *Sambucus nigra*.
5. Фенхель звичайний - *Foeniculum vulgare*.
6. Мильнянка лікарська - *Saponaria officinalis*.
7. Первоцвіт весняний - *Primula veris*.
8. Мати-й-мачуха звичайна - *Tussilago farfara*
9. Чебрець повзучий - *Thymus serpyllum*.
10. Фіалка трибарвна - *Viola tricolor*.
11. Чемериця Лобеля - *Veratrum Lobelianum*
12. Багульник болотяний - *Ledum palustris*.
13. Вероніка лікарська - *Veronica officinalis*.
14. Ісоп лікарський - *Hyssopus officinalis*.
15. Купена лікарська - *Poligonatum officinale*

8.1. Аніс звичайний - *Anisum vulgare*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Однорічна трав'яниста рослина родини зонтичних. Стебло кругле, покрите коротким пушком. Листя має різноманітну форму: нижні — цілісні, з довгим черешком і з великими зубцями по краях; середні також з довгим черешком, але розділені на 3 частки; верхні — майже без черешка, сидячі, розітнуті на 3-5 вузьких доль. Квітки дрібні, з білим опадаючим вінчиком з 5 пелюсток, зібрані у великі, плоскі складні парасольки. Плід — двосім'янка, зеленувато-сіра, з коротким пушком. Смак солодкий, запах сильний специфічний. Цвіте в червні-липні, плодоносить в серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Чинить відхаркувальну, антисептичну, спазмолітичну і сечогінну дію; знижує температуру, посилює секрецію жовчі, знижує артеріальний тиск. Незалежно від шляхів введення анетол виділяється слизовій оболонці бронхів, чинить подразливу дію, що рефлекторно призводить до посилення дихання, секреції бронхіального слизу і підвищення рухової активності бронхіальної мускулатури.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теляті
Rp.: Decocti fructus Anisi ex 10,0 - 200,0
D.S. По ½ склянки 2 рази на день.

8.2. Дягель лікарський - *Archangelica officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Дворічна рослина родини зонтичних заввишки 1,5-2,5 м, з прямостоячим стеблом. Листя з великими роздутими піхвами, двічі- і тричіперисті, з яйцевидними або довгастими крупнопальчатими листочками. Прикореневе листя завдовжки до 80 см, на довгих черешках. Кореневище товсте, ріповидне, шириною 5-8 см, усередині губчасте, з численними додатковими коренями, з білуватим або жовтуватим молочним соком. Квітки білувато- або жовтувато-зелені, зібрані в кулясті зонтики на головному стеблі і гілках. Плід широкоеліптичний, завдовжки до 9 мм і діаметром до 6 мм, стислий зі спинки, напівплодики з 5 ребрами.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Чинить потогінну, відхаркувальну, діуретичну і знеболюючу дію; знімає спазми гладкої мускулатури, збуджує жовчну секрецію. Доведена тонізуюча дія на ЦНС і серцево-судинну систему.

Застосування у ветеринарній медицині.

Слонови

Rp.: Pulveris rhizomatis et radiceis Archangelicae 10,0

D.t.d.N. 10

S. По 1 порошку 3 рази на день

8.3. Солодка гола - *Glycyrrhiza glabra* (сун. *liquirita*).

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 50-100 см, з глибокою потужною кореневою системою. Листя чергове, складне, непарноперисте, з яйцевидно-ланцетними листочками. Квітки блідо-фіолетові, метеликові, зібрані в пазушні густі колосовидні кисті. Плід - шкірястий бурий біб. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має відхаркувальну, спазмолітичну, обволікаючу, пом'якшувальну, протизапальну, ранозагоювальну, сечогінну і м'яку проносну дію, а також регулює водно-сольовий обмін в організмі. Виявлені кортикостероїдноподібні властивості.

Застосування у ветеринарній медицині.

Кішці
Rp.: Extracti Glycyrrhizae sicci 5,0
Aq. destil. 100,0
Sir. simplicis 10,0
M.D.S. По 0,5 чайної ложки 3 рази на день

8.4. Бузина чорна - *Sambucus nigra*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина жимолостеві. Кущі заввишки 3-10 м, з непарноперистим листям, кожен з яких має 5-7 довгастийцевидних загострених листочків. Квітки кремово-білі, пахучі, зібрані в щитковидні суцвіття, згори плоскі. Плід - ягодоподібна кістянка, округла, чорно-фіолетова, їстівна.

Цвіте в травні - червні, плодоносить в серпні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Квітки мають потогінну, жарознижуючу, сечогінну, відхаркувальну, протизапальну і заспокійливу дію, листя - сечогінну, послаблюючу, потогінну дію. Кора відрізняється сильною проносною, блювотною і сечогінною дією. Особливо цінно, що сечогінна властивість кори проявляється вибірково, не зачіпаючи діяльності серця і не змінюючи кров'яного тиску.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теляті

Rp.: Inf. flor. Sambuci nigri ex 20,0 - 200,0

D.S. По ¼ склянки 3 рази на день за 30 хв. до годування

8.5. Фенхель звичайний - *Foeniculum vulgare*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Дворічна трав'яниста рослина заввишки 1-1,5 м, з гіллястим стеблом. Листя вагінальне, розітнуте на довгі ниткоподібні долі. Квітки дрібні, жовті, зібрані у багатопрорізні складні парасольки. Плід - двосім'янка, довгаста, ребриста, сірувато-зелена, солодкувата на смак, зі своєрідним ароматом. Фенхель схожий на кріп, але відрізняється від нього запахом і будовою плодів.

Цвіте в червні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Збуджує апетит, нормалізує травлення, звільняє шлунок і кишечник від скупчення газів, зменшує і припиняє судоми і шлунково-кишкові кольки, посилює лактацію у годуючих самиць. Ефірна олія має відхаркувальну, жовчогінну і слабку сечогінну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Sem. Foeniculi

Sem. Carvi āā 10,0

Flor. Chamomillae

Rad. Valerianae āā 20,0

M.f. species

S. 1 стол. ложку збору заварити в склянці окропу, настояти, процідити, задавати по ¼ склянки 3 рази на день

8.6. Мильнянка лікарська - *Saponaria officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-60 см, з довгим, повзучим, червонувато-бурим кореневищем. Стебла численні, прямостоячі, вузлуваті. Листя супротивне, довгасто-ланцетне, загострене, з 3 подовжніми жилками. Квітки білі, біло-рожеві, дрібні, пахучі, зібрані в щитковидно-волотисті суцвіття. Чашка трубчато-циліндрична, п'ятизубчаста; вінчик складається з 5 пелюсток. Тичинок 10. Товкачик з 2 ниткоподібними стовпчиками і верхньою зав'яззю. Плід - довгасто-яйцевидна коробочка, що розкривається зубчиками. Насіння дрібне, кулясто-ніркоподібне, чорне, бородавчасте. Цвіте в червні - вересні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Покращує обмін речовин, посилює відділення мокроту, розчиняє густу мокроту і слизові виділення, збільшує виділення поту і сечі, припиняє нудоту і має легку послаблюючу дію. При передозуванні - місцевопоздрознювальна дія, кашель, нудота, блювота, діарея.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Decocti rad. Saponariae ex 6,0 - 180,0

D.S. По 1 столовій ложці 3-4 рази на день

8.7. Первоцвіт весняний - *Primula veris*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина родини первоцвітів, заввишки 15-20 см. Листя зібране в прикореневу розетку, яйцевидно-овальної форми, по краях хвилясті. Стебло безлисте. Кореневище коротке, негіллясте, косе. Квітки запашні, великі, яскраво-жовті з помаранчевою плямою в основі доль віничка. Суцвіття - проста однобока парасолька. Плід - многосемінна яйцевидна коробочка. Цвіте в травні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Відхаркувальна, седативна, спазмолітична і послаблююча дія. Препарати малотоксичні.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теляті.

Rp.: Infusi radice Primulae ex 10,0 - 100,0

D.S. По 1 столовій ложці 3 рази на день

8.8. Мату-й-мачуха звичайна - *Tussilago farfara*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста кореневищна рослина заввишки 5-25 см, з дрібними жовтими язичковими квітками, зібраними в кошики. Листя велике, округло-серцеподібне, виімчасто-зубчасте, знизу біловойлочні, згори зелені. Нижня сторона листя м'яка і тепла, а верхня - жорстка і холодна. Листя з'являється лише після цвітіння. Цвіте у березні - початку травня.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Добре заспокоює кашель, розчиняє мокроту і слизові виділення, посилює відкашлювання, послабляє і припиняє запальні процеси, збуджує апетит, стимулює секреторну діяльність залоз, має пом'якшувальну, обволікаючу, легку потогінну і жовчогінну дію, добре загоює рани.

Застосування у ветеринарній медицині.

Оленю

Rp.: Infusi folii Farfarae ex 20,0 - 200,0

D.S. Всередину по ½ склянки 2 рази на день з кормом

8.9. Чебрець повзучий (Чебрець) - *Thymus serpyllum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина губоцвітих. Багаторічна трав'яниста кореневищна рослина заввишки 5-25 см, що стелиться по землі, з сильним запахом, утворює дерновники. Стебла численні, тонкі, підводяться. Листя дрібне, супротивне, довгасто-овальне, з жилками, що виступають, і жилками. Квітки дрібні, двугубі, рожевувато-лілові, зібрані в пазушні полумутовки, що утворюють переривчасте циліндричне суцвіття. Тичинок 4. Товкачик з двороздільним рильцем. Плід - 4 горішки, що сидять на дні чашки. Вид представлений численними схожими формами. Цвіте в червні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має відхаркувальну, антисептичну (активніший відносно патогенних грибів, кокової мікрофлори, менш - відносно Г⁻ паличок), протизапальну, протиглисту, болезаспокійливу, заспокійливу і слабку снодійну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Антилопі

Rp.: Infusi herbae Serpylli ex 30,0 - 300,0

D.S. Всередину по $\frac{3}{4}$ склянки 2 рази на день з кормом

8.10. Фіалка трибарвна - *Viola tricolor*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Однорічна трав'яниста рослина заввишки 10-20 см, з прямостоячим невисоким стеблом. Нижнє листя довгочерешкове, серцеподібне, городчасте; верхні - ланцетні, короткочерешкові. Прилистки лировиднороздільні. Квітки діаметром до 3,5 см, неправильні, із шпорцем. Віничик з 5 пелюсток, довше за чашку, з них 2 верхніх пелюстки темні - чи ясно-фіолетові, 2 бічні - блакитні, а нижній - біло-блакитні, із смужками. Зів віничика жовтий. Плід - коробочка. Цвіте з квітня до осені. Плодоносить з червня.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Трава має те, що покращує обмін речовин, має відхаркувальну, протизапальну, сечогінну, потогінну і протидіатезну дію. Корені мають послаблюючу і блювотну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: *Herbae Violaе tricoloris*
Herbae Bidentis tripartitae āā 10,0
M.f. species
D.S. 1 стол. ложку збору заварити склянкою
окропу, настояти, задавати по 1 ст.ложки 3-4 рази на день

8.11. Чемериця Лобеля - *Veratrum Lobelianum*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки близько 1 м. Кореневище товсте, коротке, вертикальне, з численними шнуровидними білуватими коренями. Має пряме, округле, неправдиве стебло, у основи потовщене. Листя стеблогортне, чергове, широко-еліптичне, дугонеравні. Непоказні зеленуваті квітки зібрані в довгу верхівкову мителку. Плід - коробочка. Цвіте в липні - серпні.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Кореневища і корені мають гіпотензивну і протизапальну дію, а на центральну нервову систему і закінчення соматичних і вегетативних нервів алкалоїди чинять збудливу дію, яка швидко змінюється функціональним виснаженням. Порошок при нанесенні на шкіру або слизові оболонки чинить подразливу дію, що змінюється на анестезуючу.

Сума алкалоїдів знижує артеріальний тиск і збільшує силу скорочень міокарду, посилює скорочення і уповільнює розслаблення поперечнополосатої мускулатури, посилює скорочення гладкої мускулатури ШКТ. При передозуванні (особливо після внутрішньовенного введення) можливий летальний результат. Антidotів немає.

Застосування у ветеринарній медицині.

Корові

Rp.: T - rae Veratri 25,0

D.S. Всередину 1 чайну ложку настоянки.

8.12. Багульник болотяний - *Ledum palustris*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Вічнозелені кущі заввишки 50-100 см, з прямостоячими стеблами. Молоді гілки буро-опушені. Листя чергове, шкірясте, блискуче, темно-зелене, лінійно-довгасте, із загнутими донизу краями. Квітки дрібні, білі, запавні, зібрані у верхівкові багатоквіткові кисті. Чашка з 5 чашолистків; вінчик зірчастий, складається з 5 незрощених пелюсток. Тичинок 10. Товчачик з п'ятигніздовою зав'яззю і п'ятилопатеvim рильцем. Плід - довгасто-овальна коробочка, що розкривається. Багульник має сильний п'янкий запах. Цвіте в травні - липні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Препарати мають румінаторну і відхаркувальну, протизапальну, знеболюючу, бактерицидну і ранозагоювальну дію. Настій розширює кровоносні судини, зменшує частоту серцевих скорочень, розширює коронарні судини, знижує кров'яний тиск і має заспокійливу, наркотичну і інсектицидну дію. ЦНС спочатку збуджує, потім пригніблює. Ефірна олія і свіжий сік листя має високу антимікробну активність відносно золотистого стафілокока.

Застосування у ветеринарній медицині.

Бику

Rp.: Infusi herbae Ledi palustris ex 3,0 - 60,0

D.S. По 1 столовій ложці 2-3 рази на день після годування

8.13. Вероніка лікарська - *Veronica officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Цьому. ранникових. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 15-20 см, з повзучим, опушеним, висхідним стеблом, що дає численні гілки, що укорінюються. Листя супротивне, оберненояйцевидне, із зубчастими краями, на коротких черешках. Квітки дрібні, блідо-голубі, з ліловим відтінком, в густих пазушних кистях. Вінець колосовидний, чотирьохроздільний, як і чашка; тичинок 2. Плід - двогніздна коробочка. Цвіте в червні - липні. Плодоносить в серпні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має болезаспокійливу, протизапальну, протисудомну, антисептичну, антитоксичну, протигрибкову, кровоспинну, відхаркувальну, фунгіцидну і ранозагоювальну дію. Посилює роботу травних залоз.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: T - rae Veronici officinale 50,0

D.S. Обробляти уражені ділянки шкіри

8.14. Icon лікарський - *Hyssopus officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Напівчагарник заввишки 20-70 см Стебла численні, біля основи одревесневаючі, прутьоподібні, прості або гіллясті, чотиригранні, короткоопушені або майже голі. Листя супротивне, дещо коротше за міжвузля або дорівнюють їм, майже сидяче, ланцетне. Квітки синьо-фіолетові або рожеві, зібрані по 3-7 в пазухах листя неправдивими полумутовками, що утворюють довгасті колосовидні, нерідко однобокі суцвіття. Плід - 4 горішки, поміщених в чашку, що залишається. Цвіте в липні - вересні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має відхаркувальну, антисептичну і ранозагоювальну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Infusi herbae Hyssopi ex 2,0 - 200,0

D.S. Всередину по 1/3 склянки 3 рази на день.

8.15. Купена лікарська - *Poligonatum officinale*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 20-45 см, з товстим, вузлуватим, горизонтальним кореневищем, що несе стебло. Листя чергове, овально-ланцетне, стеблогортне, голе або короткоопушене, звернене до однієї сторони стебла.

Квітки поодинокі, дрібні, білі, такі, що никнули, з кулясто-дзвоникоподібною, зрощеною шестизубчастою оцвітиною. Плід - синювато-чорна ягода. Цвіте в травні - червні. **Рослина отруйна!**

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має знеболюючу, жарознижуючу, протизапальну, ранозагоювальну, кровоспинну, кровоочисну, обволікаючу, пом'якшувальну, відхаркувальну, руміаторну і блювотну (усі частини рослини) дію. Виявлені гіпоглікемічна властивість купени (проте воно проявляється не при усіх видах гіперглікемії), тонізуючий вплив на центральну нервову систему, здатність підвищувати здатність згущуватися крові, а також кардіотонічна активність. Відмічений гіпотензивний ефект, збільшення амплітуди і зменшення частоти серцевих скорочень. Посилює амплітуду маятникових скорочень кишкового.

Застосування у ветеринарній медицині.

Корові

Rp.: T - rae Poligonati 15,0

D.S. Всередину по 1 стол. ложці

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають послаблюючі властивості.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають послаблюючі властивості.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають послаблюючі властивості.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають послаблюючі властивості, їх синоніми і ЛРС:

1. Касія вузьколистна - *Cassia angustifolia*
2. Жостір ламкий - *Frangula alnus*.
3. Жостер послаблюючий - *Rhamnus cathartica*
4. Рицина звичайна - *Ricinus communis*.
5. Стальник рілля - *Ononis arvensis*.

9.1. Касія вузьколистна - *Cassia angustifolia*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Напівчагарник заввишки до 1 м, із стержневим довгим коренем. Стебла гіллясті від основи, що густо облиствили; нижні гілки довгі, що майже стеляться. Листя чергове, пір'ясте, складається з 4-5 пар ланцетних листочків завдовжки 3 см і шириною 2 см. Квітки неправильні, жовті, зібрані в кисті, які сидять в пазухах листя. У кожній квітці є п'ятичленна чашка, вінчик (пелюстки нерівновеликі) і 10 неоднаково розвинених тичинок. Товчачик з верхньою зав'яззю. Плід - боб, плоский, зеленувато-коричневий, шкірястий, завдовжки 3-5 см і шириною 1,5-3,5 см, з досить великим жовтувато-зеленим насінням. Цвіте в червні - вересні. У нашій зоні плодоносить в жовтні, але не щороку.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Застосовується як м'який послаблюючий засіб. Препарати касії не мають подразливої дії і добре переносяться навіть при тривалому вживанні.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Tab. Extracti Sennae sicci 0,3

D.t.d.N. 25

S. По 1 пігулці перед годуванням

9.2. Жостір ламкий - *Frangula alnus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Кущі заввишки 4-7 м, з сірувато-бурою корою. Листя чергове, еліптичне, гостре. Квітки дрібні, зеленувато-білі. Плід - кістянка, що спочатку червона, така, що пізніше стає чорною. Цвіте в травні - червні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Суха кора має послаблюючу дію, що проявляється через 8-10 годин після прийому тільки в товстому відділі кишечника; свіжа кора - блювотною дією.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Pulveris corticis Frangulae 10,0
Pulveris radice Althaeae et
Aquaе destillatae q.s.
Ut f. electuarium
D.S. Всередину на 1 прийом.

9.3. Жостер послаблюючий - *Rhamnus cathartica* .
Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Високі кущі або невелике дерево заввишки до 8 м, з майже чорною корою, що розтріскується. Гілки супротивні, колючі, молоді, з червоно-коричневою корою. Листя супротивне, округло-яйцевидне, дрібнопильчасте, загострене. Квітки дрібні, одностатеві, зелені, з чотирьохроздільним вінчиком. Тичинок 4. Товкачик з роздільним стовпчиком і верхньою зав'яззю. Плід - кістянка, дрібна, куляста, чорна, гірка. Цвіте в травні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має м'яку послаблюючу дію в товстому відділі кишечника.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Fructus Rhamni catharticae 100,0

D.S. Залити 1 л окропу, кип'ятити 10 хвилин,
настоювати 40 хвилин, процідити.

Випоїти одноразово.

9.4. Рицина звичайна - *Ricinus communis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Однорічна однодомна трав'яниста рослина заввишки 0,5-3 м. Стебла порожнисті, гіллясті, вузлуваті. Листя чергове, довгочерешкове, велике, пальчатороздільне. Квітки одностатеві, зібрані в щільні кисті. Тичинкові квітки зазвичай знаходяться в нижній частині суцвіть, маточкові - у верхній. Плід - коробочка, кулясто-овальна, шипувата, тригнездова, розтріскується. Насіння велике, яйцевидне, опукле, блискуче, із строкатою мозаїчною шкіркою. Насіння у верхівки має передсім'яник і по своєму виду дуже схожі на одного з деревних кліщів (чому і сталася назва рослини). Цвіте в червні - липні.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Касторова олія має хорошу послаблюючу дію, що очищає тонкий і товстий відділи кишкового. Дія обмежується в основному тонким відділом кишкового, тому надійний послаблюючий ефект у м'ясоїдних і всеїдних, результат - через 5 - 6 годин.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Olei Ricini 50,0
D.S. Всередину на 1 прийом.

9.5. Стальник рілля - *Ononis arvensis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина бобові. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-80 см, залозисто-опушене, зі своєрідним запахом. Корінь стержневий, довгий, дерев'янистий, малогіллястий, на зламі білуватий, з коротким бурим або чорним багатоголовим кореневищем. Стебла прямостоячі, гіллясті, опушені, з короткими бічними гілочками, колючками, що іноді закінчуються. Листя чергове, черешкове, нижнє і середнє трійчасте, верхнє просте; листочки довгасто-еліптичні, завдовжки 1-3 см, гострозубчасті, з обох боків залозисто-опушені, злегка клейкі. Прилистки великі, стеблогортні. Квітки рожеві або білуваті, на коротких квітконіжках, розташовані по 2 в пазухах листя, що утворюють на кінцях гілок суцвіття. Плід - біб. Насіння кулясте, дрібнобугорчасті, брунькоподібне. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

М'яка послаблювальна дія. Має кровоспинну, сечогінну і потогінну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: T - rae radiceis *Omonidis* 25,0

D.S. Всередину по ½ чайній ложки 2-3 рази
на день перед годуванням

Роботу прийнято « ____ » _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають закріплюючі і терпкі властивості.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають закріплюючі і терпкі властивості.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають закріплюючі і терпкі властивості.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають закріплюючі і терпкі властивості, їх синоніми і ЛРС :

1. Щавель кінський - *Rumex confertus*
2. Скумпія шкіряна - *Cotinus coccigria*.
3. Вільха сіра - *Alnus incana*.
4. Кровохлебка лікарська - *Sanguisorba officinalis*.
5. Спорши (горець пташиний) - *Poligonum aviculare*.
6. Горець зміїний - *Poligonum bistorta*.
7. Перстач прямост- *Potentilla erecta*.
8. Кермек Гмелина - *Limonium Gmelinii*
9. Герань лугова - *Geranium pratense*,
10. Гравилат міський - *Geum urbanum*.

10.1. Щавель кінський - *Rumex confertus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 90-150 см, з високим, товстим прямостоячим стеблом і великими гіллястими коренями. На стеблах добре виражені великі розтруби (сухі перетинкові трубки, що охоплюють вузли стебла). Нижнє листя широке, трикутно-серцеподібне, верхнє - більш вузькі. Довжина листя до 20 см, ширина - 12. Квітки дрібні, зеленуваті, зібрані в густе волотисто-колосовидне суцвіття.

Цвіте в травні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Кореневища і корені мають в малих дозах - терпку, жовчогінну дію; у великих - послаблюючу, кровоспинну, протиглисту, бактерицидну, протизапальну і ранозагоювальну дію. Плоди чинять терпку, бактерицидну і протизапальну дію. Послаблююча дія - через 8-10 годин. При частому вживанні розвивається звикання, тому треба чергувати з іншими препаратами. Відвари насіння ефективні при лікуванні кишкових інфекцій, екстракт насіння чинить седативну дію і знижує артеріальний тиск.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Decocti radices Rumicis conferti ex 20,0 - 400,0
D.S. Випаювати по 2 склянки до годування.

10.4. Кровохлебка лікарська - *Sanguisorba officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 40-100 см, з товстим дерев'янистим кореневищем. Стебла високі, гіллясті, ребристі, порожністі. Прикореневе листя довгочерешкове, непарноперистоскладні, з довгастойцевидними пилчастими листочками, згори темно-зеленими, знизу сизуватими. Стебла закінчуються овальними квітковими голівками. Квітки дрібні, темно-вишневі, з простою чотирьохроздільною оцвітиною. Тичинок 4. Товкачик з ниткоподібним стовпчиком. Плід - світло-коричнева суха сім'янка. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має кровоспинну (маткові, шлунково-кишкові, легеневі, гемороїдальні і інші кровотечі), судинозвужувальну, терпку, болезаспокійливу і сильну бактерицидну дію; уповільнює перистальтику кишечника, припиняє судоми, послабляє і припиняє запальні процеси. Відмічена сильна бактерицидна дія відвару коренів на мікроби паратифозної і дизентерійної груп. Фітонциди коренів вбивають мікроби тифозною і паратифозною груп впродовж 15 хвилин, а дизентерійної групи - через 5 хвилин.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Decocti radices Sanguisorbae ex 100,0 - 1000,0

D.S. Всередину по 1 склянці 4 рази на день до випойки молозива.

10.5. Спориш (горець пташиний) - *Poligonum aviculare*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина гречані. Однорічна трав'яниста сланка рослина заввишки 10-40 см, з лежачими гіллястими вузлуватими стеблами, що мають при основі листя білу перетинкову трубочку, що охоплює нижню частину міжвузля - розтруб. Листя дрібне, еліптичне. Корінь товщі гілок. Квітки, дуже дрібні, зеленувато-білі, іноді рожеваті, сидять по 3-5 в пазухах листя. Плід - тригранний горішок. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Трава має сечогінну, жарознижуючу, протиглистну, терпку, загальнозміцнюючу, тонізуючу, кровоспинну і протизапальну дію. Препарати споришу прискорюють здатність згущуватися крові, знижують артеріальний тиск, збільшують амплітуду дихальних рухів. Протипоказання - гострі запалення нирок у зв'язку з подразливою дією солей кремнієвої к-ти.

Застосування у ветеринарній медицині.

Корові

Rp.: Infusi herbae Poligonii ex 60,0 - 800,0

D.S. Всередину по 2 склянки 2 рази на день
перед годуванням

10. Перстач прямостоячий - *Potentilla erecta*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічник з коротким товстим кореневищем різної форми і величини. Втечі підводяться, до 35 см заввишки, що вгорі галузяться. Листя трійчасте, крупнозубчасте, нижнє - з довгими черешками, верхнє - сидячі. Квітки до 1 см в діаметрі, з підчашею і жовтим вінчиком (на відміну від більшості перстачів і інших рослин родини розоцвітих у перстача прямостоячої підчаша і оцвітина 4-членні), численними тичинками і товчачиками. Плоди - многогорішки, що розпадаються на окремі горішки.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Виражені в'язучі і кровоспинні властивості. Послабляють серторну функцію травних залоз. Невелика антисептична дія, що дезодорує.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Decocti rhizomatis Potentillae ex 60,0 - 600,0

D.S. Всередину по 1,5 склянки уранці і увечері за 30 хв. до годування. Випоїти в плящі води.

10.9. Герань лугова - *Geranium pratense*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина геранієві. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 20-60 см, з супротивним пальчатороздільним листям і синіми або синьо-фіолетовими квітками. Квітки з 5 роздільними пелюстками і 10 тичинками, розташовані попарно на кінцях розгалужених стебел. Герань має специфічний приємний запах. Цвіте в червні - серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має терпку, знеболюючу, протизапальну, антисептичну і кровоспинну дію, а також властивість розчиняти відкладення солей при нирковокам'яній хворобі. Залежно від дози збуджує або пригніблює ЦНС. Препарати малотоксичні.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Decocti rhizomatis Geranii pratensis ex 10,0 - 200,0

D.S. Всередину по 1/2 склянки 2 рази на день до годування

10.10. Гравилат міський - *Geum urbanum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина розоцвіті. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-60 см, з прямостоячими стеблами. Листя чергове, трьохроздільне, пилчасте, мягковолосисте, з прилистками, що приросли до черешка. Квітки дрібні, ясно-жовті, з множиною тичинок, поодинокі на кінцях стебел на довгих квітконіжках. Плід - збірна чіпка сім'янка. Кореневища мають терпкий смак і гвоздичний запах.

Цвіте в травні - червні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Покращує загальний стан організму при знеситенні, зменшує потовиділення; має відхаркувальну, вітрогонну, жовчогінну, протиблювотну, заспокійливу, кровоспинну, знеболюючу, протизапальну і ранозагоювальну дію. Молоде листя - вітамінорічна сировина.

Застосування у ветеринарній медицині.

Козі

Rp.: Infusi herbae *Gei urbani* ex 10,0 - 100,0

D.S. Всередину по ¼ склянки 2 рази на день
перед годуванням

Роботу прийнято « ____ » _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають кровоспинні властивості, тонізують матку.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають кровоспинні властивості, тонізують матку.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають кровоспинні властивості, тонізують матку.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають кровоспинні властивості, тонізують матку, їх синоніми і ЛРС :

1. Калина звичайна - *Viburnum opulus*.
2. Горець перцевий (водяний перець) - *Poligonum hydropiper*.
3. Пастуша сумка - *Capsella bursa pastoris*.
4. Кропива дводомна - *Urtica dioica*.
5. Осока парвська - *Carex brevicollis*.
6. Барвінок малий - *Vinca minor*

11.1. Калина звичайна - *Viburnum opulus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Сильноветвисті кущі. Кора бура, в тріщинах. Молоді гілки і нижня поверхня листя волосисті, сірі. Листя супротивне, трьох- і п'ятилопатеве, зубчасте, на верхівці рослини загострені. Суцвіття білі, щитковидні. Квітки двох типів: крайові - великі, п'ятилопатеві, безплідні, з колосовидним вінчиком; серединні - дрібні, дзвоникоподібні, мають тичинки і товчачики, утворюють яскраво-червоні, овальні, соковиті плоди з плоскою кісточкою. Цвіте в травні - червні. Плодоносить в серпні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Відвар кори чинить судинозвужувальну дію; посилює тонус мускулатури матки; зменшує і зупиняє внутрішні кровотечі, особливо маткові; має спазмолітичну, протисудомну і заспокійливу дію. Плоди калини посилюють скорочення серцевого м'яза; мають сечогінну, жовчогінну, протизапальну і ранозагоювальну дію. Тривалий прийом препаратів кори калини знижує вміст холестерину в крові. Квітки мають жарознижуючу, загальнозмцнюючу, сечогінну і протиалергічну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Extracti Viburni fluidi 25,0

D.S. Всередину по 30 крапель 2-3 рази на день

11.2. Горіць перцевий (водяний перець) - Polygonum hydropiper.
Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Однорічник з прямостоячим стеблом 40-60 см заввишки, з довгасто-ланцетним, гострим або тупуватим листям 3-6 см завдовжки і 0,7-1,5 см шириною. Пластинка листа часто з точками залозок, що просвічують, і бурою плямою на верхній стороні. Черешки дуже короткі, розтруби циліндричні, червонясті. Квітки в рідкісних, часто переривчастих, таких, що никнули кистях 4-6 см завдовжки. Доли оцвітини 3-4 мм завдовжки, із золотисто-жовтими железками, тупуваті, зеленуваті або рожевуваті. Горішки яйцевидно-еліптичні, з одного боку - плоскі, з іншої - опуклі, 2,5-3,5 мм завдовжки, точково-шорсткі, чорні. Цвіте з червня до осені. Легко розмножується насінням.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Підвищує згортання крові, зменшує проникність судин, посилює скорочення матки.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Extracti Polygonii hydropiperi fluidi 25,0

D.S. Всередину по 30 крапель 3 рази на день

11.3. Пастуша сумка - *Capsella bursa pastoris*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Однорічна трав'яниста рослина заввишки до 40 см
Корінь тонкий, веретеновидний. Стебло поодиноке, округле, прямостояче. Листя, що утворює прикореневу розетку, довгасто-ланцетне, перистороздільне, черешкове. Стеблові листя чергове, дрібніше, сидяче, стріловидне.

Квітки дрібні, білі, на довгих квітконіжках, зібрані в подовжену кисть. Чашолистків і пелюсток по 4. Плід - обратотрекутній стручок.

Цвіте в квітні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має кровоспинну, сечогінну і знижуючу артеріальний тиск дію. Розширюють в'язцеві судини, чинять протизапальну дію. Посилюють моторику кишечника і скорочувальну здатність міометрія.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Infusi herbae Bursae pastoris ex 20,0 - 400,0

D.S. Всередину по ½ склянки 2 рази на день з кормом.

11.4. Кропива дводомна - *Urtica dioica*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-150 см, з чотиригранним прямостоячим стеблом, супротивним яйцевидно-ланцетним крупнозубчастим листям. Стебла і листя мають пекучі волоски з їдкою отруйною рідиною. Волоски закінчуються ламким, просоченим кремнеземом вістрям. При дотику до листя голівки волосків обламуються, встромлюються в шкіру; утворюється ранка, в яку потрапляє отруйна рідина, викликаючи паління і роздратування. Квітки дрібні, одностатеві, зелені, з простою чотирьохроздільною оцвітиною. Чоловічі квітки з 4 тичинками, жіночі, - з 1 товчачиком і сидячим рильцем. Суцвіття пазушні, довгі, колосовидні, повисаючі. Плід - яйцевидний горішок.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має протиракову, регенераторну, протистресову, антитоксичну, сечогінну, слабку проносну, відхаркувальну, протисудомну, протизапальну, антисептичну, знеболюючу, кровоспинну і ранозагоювальну дію. Посилює діяльність травних залоз і виділення молока у лактуючих. Підвищує гемоглобін і кількість еритроцитів в крові, знижує вміст цукру в крові, регулює лужно-кислотну рівновагу в організмі. Кровоспинна дія кропиви обумовлена наявністю в ній антигеморагічного вітаміну К, а також вітаміну С і дубильних речовин. Посилює скорочувальну здатність міометрія.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Infusi folii Urticae dioicae ex 50,0 - 1000,0
D.S. Всередину по 1 склянці 3-5 раз на день
за 30 хв. до годування.

11.5. Осока парвська - *Carex brevicollis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Рослина 20-40 см заввишки. Кореневища горизонтальні. Низове листя буре, лусковидне, серединне - лінійні, 3-5 мм шириною. Вегетативні пагони укорочені. Квітки одностатеві, без оцвітини, зібрані в суцвіття-колоски, що складаються з квіток однієї статі. Генеративні втечі несуть 2-3 довгастояйцевидних жіночих колоска 1,5-2,5 см завдовжки і один верхівковий довгастобулавоподібний чоловічий колосок. У жіночих квітках один товкачик з 3 рильцями і верхньою зав'яззю, яка оточена криючим листом, що утворює оберненояйцевидний перетинковий мішечок з коротким двохзубчастим носиком. У чоловічих квітках 3 тичинки. Плоди - сухі горішки. Цвіте у кінці березня - початку квітня. Через 1,5-2 місяці дозріває і обсыпається насіння. Розмножується в основному вегетативно. Зимовозелена рослина.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

У дуже малих дозах - виборча дія на матку: підвищує тонус, посилює скорочення міометрія. Стимулює дихання, знижує артеріальний тиск, знімає судинні спазми, посилює скорочення кишкового. При внутрішньому застосуванні може дратувати слизову оболонку шлунку.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Sol. Brevicollini spirituosae 3% - 20,0

D.S. Всередину по 20 крапель 3 рази на день

11.6. Барвінок малий - *Vinca minor*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Вічнозелені кущі з супротивним листям, в пазухах яких розташовуються темно-блакитні квітки. Стебло лежаче, що укорінюється, гіллясте, завдовжки до 60 см. Квітучі пагони прямостоячі. Листя зимуюче, голе, згори блискуче, еліптичне, на кінці загострені, з коротким черешком. Чашка гола, п'ятироздільна, у декілька разів коротше за трубку вінчика. Вінчик воронкоподібний з довгою вузькою трубкою, роздутою посередині, з п'ятироздільним відгином; долі його догори розширені, тупозрізані. Після цвітіння дві частини зав'язі (плодолистки) розходяться в сторони і з них розвиваються ті, що розкриваються одним швом 2 листівки з насінням без чубків. Цвіте в травні - червні.

Рослина дуже отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має терпку, кровоспинну, ранозагоювальну, протиракову, кровоочисну, протигарячкову і заспокійливу дію. Алкалоїди, що містяться в рослині, пригніблюючи симпатичні ганглії, збуджують парасимпатичні закінчення вегетативної нервової системи, чим і обумовлюється розширення вінцевих і мозкових посудин, зниження артеріального тиску. Вінкамін (основний алкалоїд барвінку малого), маючи схожі з резерпіном седативним і нейролептичними властивостями, чинить виборчу дію на судини головного мозку. Розслабляють і знижують тонус мускулатури тонкого відділу кишечника, тонізують гладку мускулатуру матки.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Infusi herbae Vincae minoris ex 0,5 - 20,0

D.S. По 1 чайній ложці 3-4 рази на день до їжи.

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають діуретичні властивості і які застосовують при сечокам'яній хворобі.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають діуретичні властивості і які застосовують при сечокам'яній хворобі.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають діуретичні властивості і які застосовують при сечокам'яній хворобі.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають діуретичні властивості і які застосовують при сечокам'яній хворобі, їх синоніми і ЛРС :

1. Ялівець звичайний - *Juniperis communis*
2. Марена фарбувальна - *Rubia tinctorum*
3. Волошка синя - *Centaurea cyanus*
4. Лопух (пен'ях) - *Arctium lappa*
5. Хвощ польовий - *Equisetum arvense*
6. Спаржа лікарська - *Asparagus officinalis*

12.1. Ялівець звичайний - *Juniperis communis*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Вічнозелені хвойні кущі або дерево заввишки 1 — 10 м. Ствол сильноветвистий. Листя лінійне, шиловидне, жорстке, гостре, згори жолобчасті, розташовані по 3 в кожному кільці. Квітки дводомні : чоловічі у вигляді пазушних сережок, жіночі — у вигляді зелених кулястих пазушних шишок. Плід — шишкоягода, м'ясиста, з сизим нальотом, дрібна, з 3 насінням. Цвіте в травні. Плодоносить на другий рік життя рослини в жовтні — листопаді.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Препарати ялівцю збуджують апетит, сприяють травленню, посилюють перистальтику кишечника і секрецію залоз, збільшують виділення сечі, дезинфікують сечовивідні шляхи, розріджують мокроту, полегшують відкашлювання і мають протимікробну, протизапальну і знеболюючу дію. З організму виводиться нирками і бронхіальними залозами, де діють помірно дратівливо.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Fructus Juniperi 10,0

Pulveris radice Althaeae et

Aquae communis q.s.

Ut f. electuarium

D.S. Всередину на 2 прийоми з кормом.

12.2. Марена фарбувальна - *Rubia tinctorum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Трав'янистий багаторічник з дерев'янистим горизонтальним кореневищем і розгалуженими втечами, що лазять, до 1,5 м завдовжки. Стебла по ребрах усаджені загнутими назад колючими шипиками. Листя в мутовках по 4-6, у верхній частині стебла - по 2, сидячі або на короткому крилатому черешку, ланцетні або еліптичні, до 10 см завдовжки і до 3 см шириною, щільні, жорсткі, знизу з частими зігнутими шипиками. Квітки дрібні, зеленувато-жовті, у верхіткових і пазушних напівпарасольках. Вінчик воронкоподібний, з 4 (5) долями відгину, що вгорі розходяться, в 1,5 рази що перевищують трубку. Плоди 5-9 мм завдовжки, косянкообразні, соковиті, чорні, 1-2-сім'яні. Цвіте з червня, плодоносить з серпня.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Галенові препарати мають спазмолітичну і сечогінну дію, сприяють розпушуванню фосфатів і оксалатів у нирках і сечовому міхурі, не діють на урати. Галенові препарати протипоказані при нирковій недостатності, виразковій хворобі шлунку. Посилюють скорочення міокарду і мускулатури кишечника. Екстракт і порошок з кореня чинить і спазмолітичну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Tab. Rubiae tinctoriae 0,25

D.t.d.N. 60

S. По 1 пігулці 3 рази на день 20 діб.

12.3. Волошка синя - *Centaurea cyanus*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складноцвітих. Однорічна трав'яниста рослина заввишки 30-60 см, з невеликим тонким коренем і прямостоячим гіллястим стеблом. Нижнє листя трійчасто- чи перистолопатево (рідше -цільні), черешкові, до часу цвітіння відмирають; інші - сидячі, лінійні, суцільнокрайні. Квітки синьо-фіолетові, зібрані в поодинокі кошики на довгих квітконосах, розташовані на кінцях стебла і його розгалужень.

Плід - сім'янка, опушена, блискуча, сіра або жовтуватосіра, довгаста, завдовжки 2,5-4,5 мм, з багаторядним чубком.

Цвіте в червні - липні. Плодоносить в серпні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має сечогінну, потогінну, жовчогінну, легку проносну, протигарячкову, жарознижуючу, знеболюючу і ранозагоювальну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Infusi floris *Centaureae cyanii* ex 20,0 -200,0

D.S. Всередину по 1 десертній ложці 3 рази на день

12.4. Лопух великий - *Arctium lappa*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складнокольорові. Багаторічна або дворічна трав'яниста рослина з прямостоячим, твердим, пружним, розгалуженим, повстяно-опушеним стеблом. Листя чергове довгочерешкове, широке, яйцевидне, повстяно-опушене знизу. Саме нижнє листя досить велике, з рихлими черешками. Суцвіття - розташовані на верхівках квітконіжок кошики, великі, майже сферичні.

Квітки червоно-фіолетові, трубчасті, двостатеві.

Плід злегка сплюснутий. Цвіте в червні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Стимулює обмін речовин, посилює відновлення клітин; чинить діуретичну, потогінну і дезинфікуючу дію. Чинить ефект при каменях в нирках і сечовому міхурі, гастритах і виразковій хворобі шлунку і 12-перстної кишки. Ефективний при лікуванні захворювань шкіри.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Decocti radices Arctii lappaе ex 20,0 - 200,0

D.S. Всередину по 1 склянці 1 раз на день

12.6. Спаржа лікарська - *Asparagus officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки до 1,5 м, з товстим укороченим кореневищем. Стебло прямостояче, гладке, гіллясте, тонке. Гілки відходять від стебла під гострим кутом. Листя дрібне, лускате, при основі з дрібними колочками. У пазухах листя розташовані зібрані в пучки ниткоподібні укорочені гілочки.

Квітки зеленувато-жовті, дрібні, на квітконіжках, що никнули. Плід - червона ягода.

Цвіте у кінці травня - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має сечогінну, послаблюючу, протизапальну, знеболюючу і седативну дію. Екстракт при внутрішньовенному введенні знижує артеріальний тиск, уповільнює ритм і збільшує силу скорочень міокарду, покращує функцію печінки. У нирках не змінюють фільтрацію, але послаблюють реабсорбцію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Decocti rhizomatis et radice Asparagi ex 5,0 - 100,0

D.S. Всередину по 2 стол. ложки 3 рази на день.

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають протипаразитарну дію.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають протипаразитарну дію.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають протипаразитарну дію що мають протипаразитарну дію.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають протипаразитарну дію, їх синоніми і ЛРС:

1. Щитовник чоловічий - *Dryopteris filix mas*.

13.1. Щитовник чоловічий - *Dryopteris filix mas.*

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-100 см
Кореневище товсте, буре, з численними додатковими коренями. З верхівки кореневища виходить велике перистоскладне листя. Молоде листя равликообразне загорнуте і наростають верхівкою. На нижній стороні листя восени розвиваються спорагії із спорами. Спори утворюються в липні - вересні.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Викликає параліч мускулатури стрічкових гельмінтів. Побічні явища: блювота, пронос, послаблення серцевої діяльності та ін.

Застосування у ветеринарній медицині.

Коню

Rp.: Extracti Filicis maris spissi 15,0

Farinae secalinae et

Aquae communis q.s.

Ut f. bolus

D.S. Всередину на 1 прийом

Роботу прийнято « ___ » _____ 202__ року

Підпис викладача _____

Місце проведення – навчальна аудиторія кафедри

Мета заняття: Вивчити лікарські рослини, що мають протизапальні і загальнозміцнюючі властивості.

Завдання: Вивчити поширення, коротку ботанічну характеристику лікарських рослин, правила заготівлі, умови зберігання, біологічно активні речовини, фармакологічні властивості лікарської рослинної сировини та застосування у ветеринарній практиці лікарських рослин, що мають протизапальні і загальнозміцнюючі властивості.

Самостійно виконати завдання для самопідготовки.

Аудиторна робота: Вписати пропущений текст та вставити малюнок лікарської рослини у практичному занятті на тему: **Лікарські рослини, що мають протизапальні і загальнозміцнюючі властивості.**

Матеріальне забезпечення: Мікроскоп, лупи, предметні та покривні скельця, препарувальні голки, гліцерин, розчини лугів, кислот та інших речовин для аналізу окремих БАР, комп'ютери, мультимедійний проектор, комп'ютерні програми з тестування, комп'ютерні навчаючі та довідкові програми, гербарії окремих груп лікарських та отруйних рослин, лікарські препарати, у складі яких є ЛРС або БАР ЛР, лікарська рослинна сировина.

Лікарські рослини, що мають протизапальні і загальнозміцнюючі властивості, їх синоніми і ЛРС :

1. Черета трьохроздільна - *Bidens tripartita*.
2. Ромашка обідрана, аптечна, - *Matricaria recutita*, *M. chamomilla*
3. Мучниця звичайна - *Arctostaphylos uva ursi*
4. Календула лікарська - *Calendula officinalis*.
5. Деревій звичайний - *Achillea millefolium*.
6. Коров'як скінетровидний - *Verbascum tharsiforme*.
7. Оман високий - *Inula helenium*.
8. Алтей лікарський - *Althaea officinalis*
9. Шавлія лікарська - *Salvia officinalis*
10. Зозулинець плямистий (зозулині слізки) - *Orchis maculate*.
11. Звіробій продірявлений - *Hypericum perforatum*.
12. Іван - ча) - *Chamaenerium angustifolium*.

14.2. Ромашка аптечна - *Matricaria recutita*(*M. chamomilla*)

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складноцвіті. Однорічна трав'яниста рослина заввишки до 40 см Корені стержневі, слабзорозвітленні. Стебло голе, сильногільчасте. Листя чергове, сидяче, двічірозсічені на вузколінейні загострені долі. Квіткові кошики розташовані поодиноким на довгих квітконіжках. Квітки двох типів: крайові - язичкові, білі, жіночі, сидячі на голому, усередині підлогою конічному квітколожі; внутрішні - трубчасті, жовті, двостатеві. Плід - дрібна довгаста сім'янка. Уся рослина і особливо квіткові кошики мають характерний приємний запах і гіркий смак. Цвіте в травні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має протизапальну, антисептичну, болезаспокійливу, протисудомну, заспокійливу, пом'якшувальну, потогінну і вітрогонну дію. Хамазулен -головна складова частина ефірної олії, що міститься в ромашці, - має протизапальну, протисудомну і газогону дію. Хамазулен має ще і виражену протиалергічну і місцеву анестетичну дію, а також благотворно впливає і на обмін речовин в організмі. Ефірна олія збільшує число серцевних скорочень і розширює судини головного мозку. Глікозиди посилюють відділення жовчного, кишкового і шлункового соків і покращують апетит; глікозид апиин має здатність розслабляти гладку мускулатуру і внаслідок цього усувати спазми (у тому числі спазми кишкового). Флавоноїди і кумарини чинять помірну спазмолітичну дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Свині

Rp.: Infusi florum Chamomillae ex 10,0 -200,0

D.S. Всередину по ½ склянки 2 рази на день перед годуванням

14.4. Календула лікарська - *Calendula officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складноцвітих. Однорічна трав'яниста рослина заввишки 20-50 см, зі своєрідним запахом. Стебло прямостояче, гіллясте, покрите жорсткими волосками, іноді на дотик трохи липкий, особливо в суху сонячну погоду. Листя чергове, що густо покриває стебло. Нижнє листя широколопатне; верхні - довгасті або широколанцетні, сидячі, стеблогортні. Квітки найчастіше оранжево-жовті, рідше - яскраво-помаранчеві або оранжево-червоні; великі поодинокі кошики розташовуються на верхівках стебла і гілок. Плід - сім'янка без чубка.

Цвіте в липні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Галенові препарати малотоксичні. Мають протизапальну, бактерицидну (особливо відносно стафілококів і стрептококів), ранозагоювальну, потогінну, сечогінну, терпку і заспокійливу дію. Застосовуються також в якості симптоматичного засобу при неоперабельних формах раку: під дією препаратів календули у хворих зменшується інтоксикація, зникають диспептичні явища, покращуються апетит і сон. Встановлено, що календула заспокоює центральну нервову систему, знижує рефлекторну збудливість і артеріальний тиск, регулює сердечну діяльність.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: T - rae Calendulae 30,0

D.S. Всередину по 15 крапель 3 рази на день з молоком.

14.5. Деревій звичайний - *Achillea millefolium*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина складноцвіті. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки до 80 см. Стебла прямостоячі, круглі, згори гіллясті. Горизонтальні повзучі кореневища з тонкими додатковими коренями. Листя чергове, ланцетне, двічі- і тричіперисторозсічені; нижнє листя черешкове, верхнє, - сидяче. Квітки запашні, білі або рожеві, зібрані в дрібні кошики, що утворюють щитковидне суцвіття. Крайові квітки жіночі, язичкові; серединні - трубчасті, двостатеві. Плід - довгаста сіра сім'янка. Цвіте в червні - вересні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має кровоспинну, протизапальну дію; посилює жовчовиділення, скорочення матки. Настій деревію активізує дію фібрину, але ніколи не призводить до утворення тромбів. У основі його кровоспинного ефекту - збільшення кількості тромбобластів і скорочення часу згортання крові.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Infusi herbae Millefolii ex 10,0 - 200,0

D.S. Всередину по ½ склянки 2 рази на день

14.6. Коров'як скинетровидний - *Verbascum thapsiforme*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина ранникові. Дворічна трав'яниста рослина заввишки до 2 м, з прямостоячим негіллястим стеблом. Корінь стержневий, малогіллястий. Листя чергове, довгасте, з обох боків, як і стебло, покриті густим, м'яким, сіруватим повстятим опушенням.

Квітки великі, золотисто-жовті, зібрані по 2-4 в пучки і утворюють на верхівці стебла довгу і товсту, майже колосовидну кисть. Плід - коробочка, яйцевидна, опушена, завдовжки близько 1 см.

Цвіте в липні - серпні. Насіння дозріває в жовтні - листопаді.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Квітки мають протизапальну, відхаркувальну, протисудомну, потогінну, сечогінну, кровоспинну і терпку дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Infusi flor. Verbasci ex 10,0 - 100,0

D.S. По 1 чайній ложці 3-4 рази на день

14.8. Алтей лікарський - *Althaea officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина мальви. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки до 1,5 м. Кореневище дерев'янисте, товсте, коротке, від нього відходять численні. Буро-жовті м'ясисті корені. Стебло прямостояче, дерев'янисте біля основи, слабогіллясте, з м'яким повстяним опушенням. Листя чергове, на довгих черешках. Нижнє листя широкояйцевидні, з 3-5 слабо розвиненими лопатями; верхні - цілісні, довгасто-яйцевидні. Квітки п'ятичленні, правильні, зібрані в короткі кисті, розташовані в пазухах верхнього листя. Плід збірний, що розпадається на велику кількість сім'янок. Цвіте в червні - вересні. Плодоносить у вересні - жовтні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має протизапальну, обволікаючу, пом'якшувальну і відхаркувальну дію. Особливо ефективний при захворюваннях органів дихання, травлення. Відвари кореня стримують подразливу дію багатьох лікарських речовин, сприяють уповільненню всмоктування отрут.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Radicis Althaeae 40,0

D.S. Заварити в 2 склянках окропу, настояти, процідити, задавати всередину по 1/3 склянки 3-4 рази на день

14.9. Шавлія лікарська - *Salvia officinalis*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина губоцвіті. Напівчагарник заввишки 50-100 см, з чотиригранними гіллястими стеблами, що сильно облиствили. Листя супротивне, довгасте, зморшкувате, дрібногородчаті, знизу сірувато-зелені, з жилками, що сильно виступають, опушені. Квітки синьо-фіолетові, двугубі, з яйцевидно-округлими загостреними приквітками. Чашка двугуба, опушена. Тичинок 2. Товкачик з двороздільним стовпчиком і чотирилопатевою зав'яззю. Квітки зібрані по 6-10 в мутовки, що утворюють колосовидне суцвіття. Плід - 4 кулястих чорних горішка. Цвіте в червні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має терпку, дезинфікуючу і протизапальну дію; послабляє діяльність молочних залоз. Знижує тонуус м'язів тонкого відділу кишечника.

Застосування у ветеринарній медицині.

Теля

Rp.: Foliae Salviae 100,0

D.S. 1 стол. ложку подрібненого листя заварити склянкою окропу, настояти 30 хв. охолодити і процідити.

Обробляти запалені ділянки шкіри.

14.10. Зозулинець плямистий (зозулині слізки) - *Orchis maculate*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина орхідні. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 25-50 см. Має 2 підземних корнеклубня, від яких відходять пальчаті відростки. Одна бульба після цвітіння рослини стає дряблою, інший - молодий, дочірній - зимує і навесні дає нові пагони. Листя (4-8) сіро-плямисте, чергове, суцільнокрайне, лінійне або ланцетне, охоплюють поодинокі прямостоячі квіткові стрілки. Квітки неправильні, шоломоподібні, рожевувато-лілові, іноді майже білі, зібрані в густий циліндричний колос завдовжки 5-15 см. Плід - коробочка з численним дрібним насінням. Цвіте в травні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має обволікаючу, пом'якшувальну дію, перешкоджає всмоктуванню токсинів. Встановлена тонізуюча дія.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Mucilaginis Salep 100,0

D.S. По 1 десертній ложці

3 рази на день.

14.11. Звіробій продирявлений - *Hypericum perforatum*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Родина звіробійні. Трав'яниста багаторічна кореневищна рослина заввишки 30-100 см, з прямостоячим, двограним, гіллястим стеблом.

Листя супротивне, пахуче, довгасто-овальне, з точковими железками, що просвічують. Квітки жовті, з великою кількістю тичинок, зрощених нитками в 3 пучки. Товкачик з 3 стовпчиками і трьохгніздною верхньою зав'язю. Плід - трьохгніздна багатосім'яна коробочка. Цвіте в червні - липні. Звіробій має своєрідний приємний запах і злегка терпкий гіркувато-смолянистий смак.

Рослина отруйна!

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має терпку, кровоспинну, протизапальну, знеболюючу, антисептичну, антигельмінтну, ранозагоювальну, сечогінну і жовчогінну дію. Збуджує апетит, стимулює секреторну функцію різних залоз, сприяє регенерації тканин, діє заспокійливо на нервову систему. Галенові препарати стимулюють сердечну діяльність, підвищують артеріальний тиск.

Застосування у ветеринарній медицині.

Вівці

Rp.: Infusi herbae Hyperici ex 30,0 - 600,0

D.S. Всередину по 1 склянці уранці і увечері.

14.12. Іван - чай - *Chamaenerium angustifolium*.

Поширення.

Коротка ботанічна характеристика.

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 60-120 см, з прямостоячим, циліндричним, малогіллястим стеблом. Листя чергове, сидяче, ланцетне, загострене, згори темно-зелені, знизу сизувато-зелені. Квітки пурпурно-рожеві, зібрані в довгу кінцеву кисть. Вінчик з 4 пелюстками. Чашка чотирьохроздільна. Тичинок 8. Товкачик з чотирьохроздільним рильцем і нижньою зав'язю. Плід - коробочка, довга, чотиригранна, стручковидна. Насіння численне, з пухнастим білим чубком. Цвіте в червні - липні.

Лікарська сировина. Правила заготівлі. Умови зберігання.

Біологічно активні речовини.

Фармакологічні властивості.

Має терпку, кровоспинну, легку проносну, пом'якшувальну, протизапальну, ранозагоювальну і заспокійливу дію.

Застосування у ветеринарній медицині.

Собаці

Rp.: Infusi foliorum *Chamaenerii angustifolii* ex 15, 0 - 200,0

D.S. По 1 столовій ложці 3 рази на день перед годуванням

Роботу прийнято «___» _____ 202__ року

Підпис викладача _____